

ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

WORKING COMPETENCY OF AGRICULTURAL EXTENSION OFFICERS
IN AMPHUR SANSAI, CHANGWAT CHIANGMAI

นางบิ่งอร เมฆะ

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

พ.ศ. 2541

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

ปริญญา

ส่งเสริมการเกษตร

ส่งเสริมการเกษตร

สาขาวิชา

ภาควิชา

เรื่อง ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่

WORKING COMPETENCY OF AGRICULTURAL EXTENSION OFFICERS IN AMPHUR
SANSAI, CHANGWAT CHIANGMAI

นามผู้วิจัย นางบังอร เมฆะ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล)

วันที่ 26 เดือน 03 พ.ศ. 2544

กรรมการที่ปรึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิลา ทนุผล)

วันที่ 26 เดือน 03 พ.ศ. 2541

กรรมการที่ปรึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

วันที่ 26 เดือน 03 พ.ศ. 41

หัวหน้าภาควิชา

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์)

วันที่ 26 เดือน 03 พ.ศ. 2541

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัฐมา สิทธีชัย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 26 เดือน 03 พ.ศ. 2541

บทคัดย่อ

บทคัดย่อปัญหาพิเศษ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความ
สมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

**ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่**

โดย

นางบังอร เมฆะ

ตุลาคม 2541

ประธานกรรมการที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล**ภาควิชา/คณะ:** ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การวิจัยเรื่องความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ใน
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อทราบถึงลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ
และสังคม ของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์
ประจำตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) สมาชิกสภาตำบล (2) เพื่อทราบถึง
ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และ (3) เพื่อรวบรวมปัญหา อุปสรรค ในอาชีพ
เกษตรกรรมของผู้นำท้องถิ่น และข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของ
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) สมาชิกสภาตำบล ในอำเภอ
สันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 78 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เครื่องมือที่ใช้
ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ที่นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือน
ธันวาคม พ.ศ. 2540 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป
เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่าผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 45 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและค้าขายเป็นอาชีพรอง โดยมีรายได้จากภาคการเกษตร เฉลี่ย 71,096 บาทต่อปี และนอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 52,857 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสภาพการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน ซึ่งสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร ซึ่งได้แก่ กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี และส่วนใหญ่มีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากประสบกับปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ

สำหรับประเด็นทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นโดยภาพรวมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรนั้น ผลการวิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้แสดงบทบาทการคัดเลือก และใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำมากที่สุดกล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการประชุมร่วมทำงานกับเกษตรกรผู้นำ และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับเกษตรกรทั่วไป รองลงมาคือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคทางการเกษตรแผนใหม่ โดยเฉพาะมีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พันธุ์พืชใหม่ๆ ให้เกษตรกรเข้าใจ สำหรับบทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกรนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่าเมื่อมีการประชุมกลุ่มเกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ประชุมและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ให้แก่กลุ่มเกษตรกรได้ ส่วนบทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสมนั้น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถร่วมมือกับเกษตรกรป้องกันและกำจัดแมลงเพื่อลดการระบาดของโรคและแมลงในไร่นา และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรโดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความรู้ความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติได้ และบทบาทให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกรนั้น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรให้สามารถเลือกกระบวนการผลิตที่มีรายได้สูง

ABSTRACT

Abstract of special problem submitted to the Graduate School of Maejo University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Agricultural Extension

WORKING COMPETENCY OF AGRICULTURAL EXTENSION OFFICERS IN AMPHUR SANSAI, CHANGWAT CHIANGMAI

BY
BUNG-ON MAEKA
OCTOBER 1998

Chairman: Associate Professor Dr. Numchai Thanupon
Department/Faculty: Department of Agricultural Extension,
Faculty of Agricultural Business

The objectives of this study were to investigate 1) individual and socioeconomic characteristics of local leaders in Amphur Sansai, Changwat Chiangmai i.e., subdistrict heads, village heads, subdistrict hygiene workers, members of subdistrict administration, organizations and members of subdistrict council; 2) local leaders' opinions on knowledge and working competency of agricultural extension officers and 3) local leaders' problems and obstacles concerning agricultural occupation as well as their recommendations to improve working competency of agricultural extension officers. The data were collected from 78 local leaders in Amphur Sansai, Changwat Chiangmai by means of questionnaires from November to December 1997 and analyzed by using the Statistics Package for the Social Sciences

The findings indicated that most of the respondents were male, with an average age of 45 years, and had finished a primary school. Their main occupation was farming, followed by trading. Their average on farm income was 71,096 baht per year and off-farm income, 52,857 baht. Most of them owned the land, had 4 family members on average, mostly working on farms, were village heads as well as members of an agricultural group i.e., the Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives. They had an average of 3 times per year of contact with agricultural extension officers. Most of them had been trained in agriculture by the agricultural extension officers and had problems concerning sale of produce, particularly low prices.

The findings also revealed that the agricultural extension officers most obviously performed the role of selection and utilization of farmer. The respondents stated that the agricultural extension officers were capable of working with the farmers and had good relationships with them. The agricultural extension officers were also found to play the role of transferring knowledge and modern agricultural techniques to the farmers, especially the selection of plant varieties. For the role of agricultural institution development, the agricultural extension officers were found to be able to provide good and useful advice to the farmers. For the directing role of providing and using appropriate production factors, the agricultural extension officers cooperated with the farmers in the prevention and control of diseases and insects; they were able to solve the farmers' problems and coordinate with relevant agencies in helping the farmers when facing natural disasters. For the role of providing marketing and agricultural information, the agricultural extension officers were able to provide the farmers with useful information which helped the farmers to choose the production systems which could generate higher incomes.

กิตติกรรมประกาศ

ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล กรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิลา ทนุผล รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช ที่ให้คำแนะนำปรึกษาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อย่างดียิ่ง ดร.วีรศักดิ์ ปภากติ ช่วยตรวจทานแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากนายอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ คุณเฉลิมชัย วรวิมลพิรุฑิต และคุณอนันต์ ปัญญาภาค เกษตรอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยซึ่งไม่สามารถกล่าวนามได้ทั้งหมด ตลอดจนทุกท่านที่มีส่วนร่วมให้ปัญหาพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณ บิดา มารดา ผู้เป็นแรงใจและสนับสนุนให้ผู้วิจัยทำปัญหาพิเศษสำเร็จ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณนิคม เมฆะ พร้อมด้วยเด็กชายภาณุวัฒน์ และเด็กชายพัฒนพงษ์ เมฆะ บุตรชายทั้งสองของผู้วิจัย ที่คอยให้กำลังใจสนับสนุนให้ผู้วิจัยศึกษาและได้ทำปัญหาพิเศษสำเร็จตามความมุ่งหวัง

บังอร เมฆะ

ตุลาคม 2541

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญเรื่อง	(8)
สารบัญตาราง	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	2
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย	5
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง	7
บทบาทและหน้าที่และงานที่ต้องปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร	7
ความสามารถที่จำเป็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	16
ความหมายและวิธีการศึกษาพรรณณะ	22
ภาคสรุป	26
กรอบแนวคิดในการวิจัย	27
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	28
สถานที่ดำเนินการวิจัย	28
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	29
ตัวแปรและการวัดตัวแปร	31
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	32
การทดสอบแบบสอบถาม	33

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	34
การวิเคราะห์ข้อมูล	34
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	35
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	36
ตอน 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของผู้นำท้องถิ่น	36
เพศ	36
อายุ	37
วุฒิการศึกษา	37
รายได้จากภาคการเกษตร	39
รายได้นอกภาคการเกษตร	39
อาชีพหลัก	39
อาชีพรอง	40
สภาพการถือครองที่ดิน	40
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	40
อาชีพของสมาชิกในครอบครัว	41
การดำรงตำแหน่งทางสังคม	41
การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร	42
การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	42
การมีประสบการณ์การฝึกอบรม	43
ปัญหาในการจำหน่ายผลผลิตเกษตร	47
ตอน 2 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	48
บทบาทการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตร	
แผนใหม่	49
บทบาทการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร	51
บทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม	53

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทบาทการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร	55
บทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร	57
บทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ	59
ข้อสรุปทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทการบริการ	
ส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	61
ตอน 3 ปัญหา อุปสรรค ในอาชีพเกษตรกรของผู้นำท้องถิ่น และ	
ข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงาน	
ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	63
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	65
สรุปผลการศึกษา	65
ผลการวิจัย	66
ข้อเสนอแนะ	69
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	70
บรรณานุกรม	71
ภาคผนวก	78
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	79
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย	90

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรและจำนวนตัวอย่างในการวิจัย	30
2	จำนวนและร้อยละของผู้นำทองถิ่นจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล	38
3	จำนวนและร้อยละของผู้นำทองถิ่น จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคม	44
4	จำนวนและร้อยละของผู้นำทองถิ่นจำแนกตามปัญหาในการจำหน่าย ผลิตผลเกษตร	48
5	ทัศนคติของผู้นำทองถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่	50
6	ทัศนคติของผู้นำทองถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร	52
7	ทัศนคติของผู้นำทองถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรในการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่าง ถูกต้องเหมาะสม	54
8	ทัศนคติของผู้นำทองถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตร ในการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตร และการตลาดแก่เกษตรกร	56
9	ทัศนคติของผู้นำทองถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรในการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร	58
10	ทัศนคติของผู้นำทองถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรในการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ	60
11	ทัศนคติของผู้นำทองถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตรเพื่อการบริการส่งเสริมการเกษตร	62

บทที่ 1

บทนำ

(INTRODUCTION)

อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญถือเป็น "รากฐานทางเศรษฐกิจ" ของประเทศไทย ฉะนั้นอาชีพนี้ควรได้รับการปรับปรุงดูแลให้มากซึ่งถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล เพราะเกี่ยวข้องกับประชากรส่วนใหญ่ ปัจจุบันประชากรเกษตรได้ลดลงเหลือประมาณร้อยละ 60 จากการสำรวจสำมะโนเกษตร ปี พ.ศ. 2536

งานส่งเสริมการเกษตรนับได้ว่าเป็นงานที่มีความหมายสำคัญมากที่สุดในการพัฒนาประเทศ การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายจะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ที่นำความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่นักวิชาการได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรโดยตรง การปฏิบัติงานส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร อาจเนื่องมาจาก 1) การศึกษาจากสถาบันที่มีการจัดหลักสูตรการศึกษาดี 2) การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และ 3) การรู้ถึงความต้องการในการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม (วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, 2531: 1) บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของรัฐบาลในการส่งเสริมการเกษตรคือ การบริการให้ความรู้แก่เกษตรกร โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรตั้งแต่ปี 2520 โดยมีจุดมุ่งหมายในการขยายและปรับปรุงบริการส่งเสริมการเกษตรในทุกจังหวัดของประเทศไทยให้ถึงมือเกษตรกรอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว การปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรนี้ได้กำหนดให้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานรับผิดชอบครอบครัวเกษตรกรในอัตราที่เหมาะสมคือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 1 คนต่อเกษตรกร 1,000 ครอบครัว โดยปกติก็เท่ากับตำบลละ 1 คน เทพ พงษ์พานิช (2525: 44) แนะนำวิธีการส่งเสริมการเกษตร ที่เหมาะสมมาใช้สำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียนอย่างต่อเนื่อง และตามกำหนดเวลาที่แน่นอนและสม่ำเสมอ

วิจิตร อวระกุล (2527: 10) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การส่งเสริมการเกษตรจะเกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมให้ความรู้ วิชาการ การค้นคว้าทดลองไหลไปสู่เกษตรกรหรือชาวบ้าน ดังนั้นถ้าจะมีการนำความรู้ วิชาการ เทคนิคใหม่ๆ ให้เกษตรกร จึงต้องตกเป็นภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการเกษตร การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับอยู่กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (บุญสม วราเอกศิริ, 2539: 243) และ เจ พอล ลีแกนส์ โนมกคล ดานธานินทร์ (2520: 34) ยังกล่าวเสริมในทำนองเดียวกันว่า โดยการพัฒนาชนบท จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่ก้าวหน้าเพื่อบริการความรู้ เทคนิค วิธีการ และความรู้เพื่อติดต่อกับหน่วยงานอื่นแก่คนในชนบท ดังนั้น ความสำเร็จของโครงการส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับลักษณะท่าทาง ความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และปรัชญาที่มีอยู่ในตัวบุคคลเหล่านั้น ในสภาพปัจจุบันปัญหาเรื่องเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอในการที่จะทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ หลายประเทศก็ประสบปัญหาในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ดังเช่นการศึกษาทักษะที่นักส่งเสริมในรัฐตะวันออกของประเทศ Nigeria โดย Uwakah (1980) ในวิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2531: 10) พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ให้ทรรศนะว่าการฝึกอบรมที่เขาได้รับมานั้นไม่เพียงพอที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่ดี โดยระบุว่านักส่งเสริมต้องการฝึกอบรมเพิ่มเติมในด้านเทคโนโลยีการเกษตร การวางแผน การออกแบบการสอน การสื่อสาร การประเมินผลโครงการ รวมทั้งวิธีการและกระบวนการส่งเสริม นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ความสามารถในหลายๆ ด้าน เพื่อจะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ปัญหาการวิจัย

(Research Problem)

การดำเนินงานในบทบาทการบริการของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้แก่เกษตรกรนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงเน้นการให้ความรู้ การให้คำปรึกษาแนะนำการใช้ปัจจัยการผลิตและ เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม ตลอดจนติดตามให้คำแนะนำเพื่อการ

แก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำเนินการผลิตทางการเกษตร ให้ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงจำเป็นต้องใช้ยุทธวิธีส่งเสริมการเกษตรให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของเกษตรกรและท้องถิ่น ขณะนี้เกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เช่น การใช้พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูง การใช้ปุ๋ย และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น (นคร แสงปลั่ง และคณะ, 2531: 59-68) ปัญหาดังกล่าวนี้อาจจะขึ้นเป็นนัยว่า การส่งเสริมการเกษตรยังขาดประสิทธิภาพโดยเฉพาะในบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ทั้งนี้โดยที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติอาจประสบกับปัญหา อุปสรรค ความยุ่งยากที่จะขจัดปัญหาต่างๆ ของเกษตรกรก็เป็นได้

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่พึงมีอยู่ให้เหมาะสมกับวิธีการที่จะให้กับเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง อันจะนำมาซึ่งปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตที่ดีขึ้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ที่จะต้องเป็นศูนย์กลางการติดต่อระหว่างแหล่งวิชาการกับเกษตรกร และยังต้องปฏิบัติหน้าที่มากกว่าเจ้าหน้าที่ระดับอื่นๆ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ วิจิตร อวระกุล (2527: 177-179) กล่าวไว้เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่า จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังนี้คือ ความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชและสัตว์ กิจกรรมไร่นาและธุรกิจเกษตร การพัฒนาการเกษตร สังคมชนบท การบริหารงาน การประสานงาน ซึ่งเป็นเพียงความรู้ที่แต่ละบุคคลมีเฉพาะด้าน จึงเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งการที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรที่จะมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้นก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้น การศึกษาความสามารถการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ นอกจากจะทราบถึงบทบาทความรู้ ความสามารถในงานที่ต้องปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในสายตาของผู้รับการส่งเสริม (ผู้นำท้องถิ่น) แล้วยังจะเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการดำเนินงานอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อการพัฒนาการเกษตรโดยส่วนรวมได้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives of the Study)

การศึกษาความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใน
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้คือ

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของผู้ให้
ข้อมูลซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่นซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล
และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อทราบถึงความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
การเกษตรในพระคณะของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อรวบรวมปัญหา อุปสรรค ในอาชีพเกษตรกรรมของผู้นำท้องถิ่น และข้อ
เสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results)

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงาน ดังนี้

1. ผู้บริหารสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานเกษตรอำเภอทุก
อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดใกล้เคียง สามารถใช้เป็นแนวทางดำเนินการเกษตร
เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณากำหนดแนวทาง นโยบาย และแผนงานในการปฏิบัติ
งานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผลการศึกษาเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้า
หน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้ตรงกับความต้องการและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่แต่ละแห่ง
3. เป็นแนวทางให้ข้อเสนอแนะกับหน่วยงานที่ผลิตบุคลากร ที่ปฏิบัติงานด้าน
ส่งเสริมการเกษตรในการจัดสรรบุคคลเพื่อดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรให้มีความรู้ความ
สามารถในการปฏิบัติงาน
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในลักษณะเดียวกันของนักศึกษา และ
ผู้สนใจ

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย (Scope and Limitation of the Study)

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ คือ

1. ผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้เป็นผู้นำท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลสมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 12 ตำบล ในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

2. การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาถึงความสามารถในบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพระคณะของผู้นำท้องถิ่นเท่านั้น ในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1) การถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่

2.2) แก้ไขปัญหาของเกษตรกร

2.3) ชี้แนะให้เกษตรกรจัดหา และใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม

2.4) ให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร

2.5) ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร

2.6) คัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ

3. ระยะเวลาที่ใช้เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน 2540 ถึงเดือนธันวาคม 2540 เท่านั้น

นิยามศัพท์

(Definition of terms)

ความสามารถในการปฏิบัติงาน (working competency) หมายถึง ความสามารถปฏิบัติงานโดยมีความรู้ (knowledge) ตรงกับเรื่องที่เกี่ยวข้องมีทักษะ ความชำนาญ (skill) และเจตคติ (attitudes) ถูกต้องในงานที่ต้องปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในภารกิจนั้นๆ

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง เจ้าพนักงานการเกษตร เจ้าหน้าที่บริหาร
งานการเกษตร ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเกษตรอำเภอหรือกิ่งอำเภอที่ได้รับมอบหมายให้
ปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลและอำเภอ

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล
และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(REVIEW OF RELATED LITERATURES)

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทรรศนะของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดการตรวจเอกสารในเรื่องต่างๆ เพื่อความกระจ่างชัดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ และงานที่ต้องปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
2. ความสามารถที่จำเป็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
3. ความหมายและวิธีการศึกษาทรรศนะ

บทบาทและหน้าที่และงานที่ต้องปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ในการส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลมีภารกิจและหน้าที่ที่รับมอบหมายที่จะต้องออกไปแนะนำช่วยเหลือเกษตรกรในตำบลที่รับผิดชอบเป็นประจำและสม่ำเสมอ นับได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่ปฏิบัติตนใกล้ชิดกับเกษตรกรมากที่สุด จึงเรียกกันทั่วไปว่า "เกษตรตำบล" หรือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่จะนำการเปลี่ยนแปลงเกษตรกรให้บังเกิดผลสำเร็จตามนโยบายและเป้าหมายของการส่งเสริม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2523: 1) และวิรัชภูมิ คองคะจันทร์ (2530: 374-375) ให้ความเห็นว่บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คือการช่วยเหลือเกษตรกร สร้างความคิดและตัดสินใจที่ดี โดยการติดต่อสื่อสาร และจัดข้อเสนอเทศซึ่งเกษตรกรต้องการให้เกษตรกรพบกับความเป็นจริง บทบาทที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ดิเรก ฤกษ์หรัาย (2524: 42-43) กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไว้ดังนี้

- 1) เป็นผู้ชี้แนะเกษตรกรในเรื่อง
 - 1.1) การตัดสินใจเลือกปัจจัยการผลิต
 - 1.2) การลดการเสี่ยงในการประกอบกร

1.3) การนำเอาทรัพยากรและพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนไปใช้หมุนเวียนให้บังเกิดผล

- 2) เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในลักษณะที่เข้าใจง่ายและปฏิบัติตามอย่างบังเกิดผล
- 3) กระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตน
- 4) เป็นผู้กระตุ้นให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่น

บุญสม วราเอกศิริ (2539: 244) กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่โดยตรงของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลเป้าหมายคือ

1) เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือ ให้การศึกษาแก่บุคคลเป้าหมาย (technology transferer) โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเป็นตัวกลางเชื่อม ระหว่างนักวิชาการจากแหล่งความรู้หรือวิจัยต่างๆ กับเกษตรกรหรือบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยนำความรู้จากนักวิชาการมาดัดแปลงเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย แล้วนำไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรในขณะเดียวกันก็นำปัญหาต่างๆ ที่เกษตรกรได้ประสบมา และเจ้าหน้าที่แก้ไขไม่ได้มาให้นักวิชาการเพื่อหาทางแก้ไข และนำไปถ่ายทอดให้บุคคลเป้าหมายต่อไป

2) เป็นผู้ประสานงาน (coordinator) ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งของรัฐและเอกชน และกลุ่มบุคคลเป้าหมาย เนื่องจากงานบางอย่างนั้นเกินขอบเขตความรับผิดชอบของตนเองจึงต้องช่วยในการปรึกษาหารือ การประชุม และการพบปะพูดคุยกัน เพื่อสนับสนุนงานหรือโครงการส่งเสริมให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อบุคคลเป้าหมายยิ่งขึ้น

3) เป็นผู้กระตุ้น (stimulator) ให้บุคคลเป้าหมายรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น หาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน รู้จักทำงานกันเป็นกลุ่ม รับผิดชอบร่วมกัน รวมทั้งทำให้บุคคลเป้าหมายเกิดความเชื่อมั่น ในการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4) เป็นผู้ชี้แนะ (counselors) ชี้แนะให้บุคคลเป้าหมายได้ร่วมกันตัดสินใจที่ถูกต้อง เลือกปัจจัยการผลิตที่ถูกต้องและนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

บุญสม วราเอกศิริ ยังได้กล่าวเสริมอีกว่า โดยทั่วไปแล้วบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรพอสรุปได้คือ

- 1) เข้าถึงเกษตรกรในท้องถิ่นที่รับผิดชอบ
- 2) ปฏิบัติงานตามตารางการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน
- 3) รายงานผลการดำเนินงาน
- 4) ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในการปฏิบัติงาน

หนังสือ "คู่มือการปฏิบัติงานของเกษตรตำบล" ซึ่งจัดทำโดยกรมส่งเสริมการเกษตร ได้กำหนดบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (prescriptive role) (เกษตรตำบล) ในฐานะผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับตำบล ไว้ 9 ประการ ตามนโยบายและแผนโครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนาเกษตรกร (คปท.) ตามแผนชีวิตใหม่ของเกษตรกร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ไม่ระบุปีพิมพ์: 11-34) คือ

- 1) การสำรวจและรวบรวมสถิติข้อมูลการเกษตรในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ
- 2) การวางแผน
- 3) การบริการส่งเสริมการเกษตร
- 4) การดำเนินงานหมู่บ้านหลักส่งเสริมการเกษตร
- 5) ปฏิบัติงานตามโครงการปรกติ
- 6) การปฏิบัติงานตามโครงการพิเศษเฉพาะพื้นที่
- 7) การรายงาน
- 8) การประชุมและฝึกอบรม
- 9) การปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรเป็นภารกิจหนึ่ง โดยเฉพาะที่มีความสำคัญต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกี่ยวกับการเป็นผู้นำในการเผยแพร่ความรู้ แก้ไขปัญหาทางการเกษตรแก่เกษตรกรโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับการกล่าวของ วิจิตร อวระกุล (2527: 138) ที่ว่า การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรจะต้องปฏิบัติภาระหน้าที่บนพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) การให้การศึกษาโดยการเผยแพร่เรื่องราว ข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร
- 2) การประยุกต์การปฏิบัติหรือวิธีการความรู้ วิชาการ ให้แก่เกษตรกร

สมศักดิ์ สุริโย (2525: 56-57) กล่าวสรุปว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมคือ บุคคลที่มีหน้าที่ส่งเสริมแนะนำให้ประชาชนหรือเกษตรกรเกิดการตื่นตัว เกิดความต้องการ ในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้ดีขึ้น ยอมรับนำเอาความรู้หรือสิ่งใหม่ๆ ไปปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นผู้ปฏิบัติงานในฐานะต่างๆ ดังนี้

- 1) ในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้
- 2) ในฐานะผู้ร่วมการแก้ไขปัญหา
- 3) ในฐานะผู้ประสานงาน

นอกจากนี้ บุญธรรม จิตอนันต์ (2530: 598) กล่าวสรุปถึงบทบาทที่สำคัญของ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรมี 4 ประการคือ

- 1) บทบาทครู หรือผู้ถ่ายทอดความรู้
- 2) บทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 3) บทบาทที่ปรึกษา
- 4) บทบาทผู้ประสานงาน

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลเป็นบุคคลที่จะรับทราบปัญหาของเกษตรกรและชุมชน และมีบทบาทกระตุ้น และถ่ายทอดความรู้เทคนิควิชาการแผนใหม่แก่เกษตรกรโดยตรง บทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรนี้จึงชี้แนะการใช้วิธีการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรตำบลหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้สอดคล้องกับแผนการส่งเสริมการเกษตรที่เน้นการผลิตสินค้าในระบบอาชีพการเกษตรที่เกษตรกรทำอยู่ (รุ่งเรือง อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2531: 38)

จากการศึกษาเรื่อง ภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลตามที่ได้รับมอบหมายกับที่ปฏิบัติจริง ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2529: บทคัดย่อ) พบว่า ตามความเห็นของเกษตรตำบลต่อบทบาทตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกรมส่งเสริมการเกษตร มีความสำคัญปานกลาง โดยมีความเห็นในสวนนี้ว่า บทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญมาก และต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้การเกษตร การจัดการบริการ การเป็นที่ปรึกษาการให้ความใกล้ชิดคุ้นเคยกับเกษตรกรและด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพบว่า ทัศนคติของเกษตรกร

ที่มีความคาดหวังในบทบาทดังกล่าวไม่แตกต่างกับบทบาทที่เป็นที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ศักดิ์ศิลป์ โชติสกุล (2528: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดภาคกลางที่อยู่ในเขตโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย ระยะที่ 1 พบว่า เกษตรตำบลหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติหลายอย่าง ได้แก่ การเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่บ้านและไร่นา การนำปัญหาที่แก้ไขไม่ได้เสนอการประชุมรายปักษ์ และการสังเกตสถานการณ์ด้านการเกษตรโดยบันทึกไว้ด้วยตนเองในทำนองเดียวกัน ทรงศักดิ์ สุรัฐติกุล (2528: บทคัดย่อ) พบว่า เกษตรตำบลหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานโดยมีแผนการเยี่ยมเยียนเกษตรกร และสามารถเยี่ยมเยียนได้ครบตามแผนที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังปฏิบัติงานอื่นๆ อีกด้วย เช่น การสำรวจการระบาดของศัตรูพืช การให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรแก่เกษตรกร และการให้คำปรึกษาแก่สภาตำบล เป็นต้น

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในบทบาทต่างๆ เกษตรกรและผู้บังคับบัญชาต่างก็คาดหวังถึงขั้นตอนและวิธีการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ ขณะที่เกษตรกรคาดหวังเพียงวิธีการที่เจ้าหน้าที่จะช่วยเหลือ แต่ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นก็มีความคาดหวังว่านักส่งเสริมจะต้องสามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาให้สำเร็จตามโครงการแม้ว่าการพัฒนานั้นจะเป็นความต้องการของเกษตรกรเพียงเล็กน้อยก็ตาม (วิรัชฎี คงคะจันทร์, 2530: 376) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงต้องดำเนินการในบทบาทตามโครงการพัฒนาการเกษตรตามที่เกษตรกรและผู้บังคับบัญชาคาดหวัง ได้แก่ บริการความช่วยเหลือเกษตรกร และแสดงบทบาทอื่นๆ บางอย่างอีก เช่น กำหนดนโยบาย การควบคุมดินเชื่อ เป็นต้น จากผลการศึกษาวิจัยของกรมส่งเสริมการเกษตร (2529: บทคัดย่อ) ระบุปัญหาและข้อจำกัดสำคัญที่มีต่อการปฏิบัติงานของเกษตรตำบลหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คือ ปริมาณภารกิจหน้าที่จะต้องทำมีมาก พื้นที่รับผิดชอบมีความกว้างขวางมาก การคมนาคมไม่สะดวก ในเรื่องนี้ (วิรัชฎี คงคะจันทร์, 2520: 117) กล่าวไว้ทำนองเดียวกันว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในหลายประเทศในเอเชียมีภาระหน้าที่รับผิดชอบมากเกินไป จึงทำให้นักส่งเสริมการเกษตรมีเวลาในการให้การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล มีภารกิจในหน้าที่มากแต่เจ้าหน้าที่ส่งเสริม จะต้องคำนึงถึงบทบาทการส่งเสริมที่มีความสำคัญที่จะมีผลต่อการให้ความรู้แนะนำช่วยเหลือเกษตรกรให้รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึงความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งประกอบด้วยภารกิจที่จะต้องปฏิบัติ 6 ประการ คือ

- 1) การถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่
- 2) การแก้ไขปัญหาของเกษตรกร
- 3) การให้การชี้แนะเกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม
- 4) การให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร
- 5) การส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร
- 6) การคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ

งานส่งเสริมการเกษตรก็คือ การปฏิบัติที่ใช้พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรแผนใหม่นอกระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการแก่ผู้รับคือเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกระตุ้นให้เกษตรกรเหล่านั้นยอมรับและปฏิบัติตามในแนวทางหรือนโยบายที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนำไปให้ การปฏิบัติงานเช่นนี้ จะต้องใช้วิธีการถ่ายทอดอย่างมีศิลปะ มีความชาญฉลาดที่จะเข้าใจถึงวิธีการและเหตุการณ์ว่าควรนำความรู้เข้าไปให้โดยวิธีการอย่างไร และมีประโยชน์ต่อเกษตรกรอย่างไร มากน้อยเพียงใดในการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเกษตร สิ่งควรพิจารณาคือความจำเป็นของบุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกร ความต้องการของเกษตรกรที่มีสภาวะที่เรียกว่า "เกษตรกรรายย่อย" ซึ่ง เทพ พงษ์พานิช (2527: 19-20) กล่าวว่า เกษตรกรรายย่อยควรจะได้รับเอาใจใส่มากในการส่งเสริม โดยการช่วยเหลือสนับสนุนอย่างเร่งด่วนและจริงจัง เพื่อยกฐานะของประชาชนกลุ่มนี้ การนำความรู้ทางวิชาการเกษตรแผนใหม่หรือเทคโนโลยีการเกษตรเผยแพร่แก่เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวควรเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสม (appropriate technology) (ดิเรก ฤกษ์ห่าย, 2524: 32) ในการพิจารณาใช้เทคโนโลยีจะต้องคำนึงปัญหา ความต้องการของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรเป็นสำคัญ โดยยึดถือการมีส่วนร่วมของ

เกษตรกรในท้องถิ่นนั้น นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล (ไม่ระบุปีพิมพ์: 143-144) กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนไว้ตอนหนึ่งว่า "การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ร่วมมือร่วมใจกันในการระบุ ปัญหาความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไข ปัญหาที่ตนประสบอยู่ และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน..." ดังนั้น ในงานส่งเสริมการเกษตรเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการเผยแพร่ความรู้ การเกษตร จำเป็นจะต้องสามารถวิเคราะห์ให้ได้ปัญหาความต้องการของเกษตรกรและชุมชน ที่แท้จริง เพื่อพิจารณาเลือกที่จะใช้เทคโนโลยีการเกษตร โดยอาศัยวิธีการส่งเสริมช่วยเหลือ นโยไปสู่เกษตรกรใช้ได้เหมาะสม

การส่งเสริมการเกษตรต่างๆ ไป ยึดถือวิธีการตามลักษณะบุคคลเป้าหมายมี 3 วิธีด้วยกันคือ (ปัญญา นีร์ญรัศมี, 2529 ก.: 206-211)

1) การส่งเสริมรายบุคคล (individual method) เช่น การออกเยี่ยมเยียน เกษตรกรที่บ้านหรือไร่ (farm or home visits) เกษตรกรมาขอคำแนะนำที่สำนักงาน (office call) การติดต่อทางจดหมายหรือทางโทรศัพท์

2) การส่งเสริมแบบกลุ่ม (group method) เช่น การประชุมทั่วไป การจัดอบรม การสาธิต การทัศนศึกษา การประกวด เป็นต้น

3) การส่งเสริมมวลชน (mass method) เช่น การใช้วิทยุ โทรทัศน์ บทความ และข่าวในหนังสือพิมพ์และเอกสารสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2529: 98) ได้กล่าวถึงการตัดสินใจเลือกวิธีการส่งเสริม มีปัจจัยเกี่ยวข้อง 7 ประการคือ

- 1) บุคคลเป้าหมาย
- 2) ระดับความยากง่ายของวิชาการ
- 3) สิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง
- 4) ทฤษฎีการเรียนรู้
- 5) วัตถุประสงค์หลักของการส่งเสริม
- 6) ความต้องการและเวลา
- 7) ข้อดีและความพร้อมของวิธีการ

นอกจากนี้แล้วยังได้อ้างถึง (Chang, 1963: 75-86) วิธีการส่งเสริมการเกษตรที่ดีในประเทศต่าง ๆ ได้แก่

- 1) การเยี่ยมที่ไร่นาและที่บ้านของเกษตรกร (farm and home visit)
- 2) การจัดอภิปรายกลุ่ม (group discussion)
- 3) การสาธิตผล (result demonstration)
- 4) การสาธิตวิธี (method demonstration)
- 5) การประชุมทั่วไป (general meeting)
- 6) นิทรรศการ (exhibition)
- 7) ทักษะศึกษา (conduction tour)
- 8) การรณรงค์ (campaign)
- 9) การจัดรายการวิทยุ (radio)
- 10) การแสดงการละเล่น (plays)
- 11) การสร้างผู้นำท้องถิ่น (local leadership development)
- 12) การแจกเอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ (extension publication)

สำหรับประเทศไทยใช้วิธีการส่งเสริมแบบต่างๆ เกือบทุกวิธีตั้งแต่เมื่อ ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา กรมส่งเสริมการเกษตรใช้วิธีการส่งเสริมการเกษตร "ระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน" (Training and Visit system หรือ T & V system) โดยเน้นในเรื่องการฝึกอบรมที่ต่อเนื่องกัน และการเยี่ยมเยียนเกษตรกรตามกำหนดเวลาที่แน่นอนและสม่ำเสมอ (บุญสม วราเอกศิริ, 2529: 347-350) ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 กรมส่งเสริมการเกษตรได้ปรับปรุงโครงสร้างการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร เรียกว่า "โครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนาเกษตรกร" (คปพ.) การดำเนินงานเน้นการกระจายอำนาจทางการบริหารไปยังส่วนภูมิภาค เพื่อให้เกษตรกรสามารถร่วมวางแผนการผลิตร่วมกับฝ่ายรัฐ และเอกชนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดรวมทั้งสัมพันธ์กับศักยภาพพื้นที่และปัญหาความต้องการของเกษตรกร แผนการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่จะเริ่มจากสิ่งที่เกษตรกรเป็นอยู่ หรือเริ่มจากแผนของเกษตรกร จะเน้นการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของเกษตรกรเป็นสำคัญ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2531: 12-15)

ในช่วงการปรับปรุงระบบการส่งเสริมการเกษตรตลอดมานั้นลักษณะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลมีหลายอย่าง และยังคงมีภาระหน้าที่เยี่ยมเยียนเกษตรกร การแก้ไขปัญหาเกษตรกร การศึกษาดำรงอาชีพ การผลิตทางการเกษตร และการประสานงานกับหน่วยงาน 4 กระทรวงหลัก (ศักดิ์ศิลป์ โชติสกุล, 2528: บทคัดย่อ) ส่วนความต้องการความรู้ของเกษตรกรนั้น จากการศึกษาของ วิรัตน์ สมตน (2525: บทคัดย่อ) พบว่าเกษตรกรต้องการให้เกษตรตำบลหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ให้ความรู้ ให้บริการ และติดต่อกับเกษตรกรด้วยวิธีรายบุคคล กลุ่มและมวลชนมากกว่าเกษตรกรผู้นำ นอกจากนี้รายงานผลงานวิจัยเรื่อง ผลการประเมินโครงการส่งเสริมการเกษตร ของจังหวัดเชียงใหม่ โดย วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ และเทพ พงษ์พานิช (2531: 20) ระบุว่า ในการดำเนินงานส่งเสริมไม่ควรมุ่งเน้นการเผยแพร่ความรู้แบบรายบุคคลมากเกินไป ควรมีการรณรงค์ให้มีการใช้สื่อผสมผสาน ประกอบการถ่ายทอดแบบรายบุคคลด้วย เพื่อให้สามารถถ่ายทอดวิทยาการไปสู่เกษตรกรได้อย่างถูกต้อง กว้างขวาง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลจากการประเมินยังระบุว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตรซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมดำเนินการได้อยู่ในระดับต่ำคือการจัดทัศนศึกษาและการเยี่ยมเยียนของนักวิชาการเกษตรในหมู่บ้าน ส่วนการดำเนินการของเกษตรตำบลอยู่ในระดับดีคือเรื่อง การเยี่ยมเยียนเกษตรกรที่บ้านและการประชุมเกษตรกร

ดังนั้น การใช้วิธีและการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเกษตรที่กำหนดเป็นภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ยังใช้วิธีและปฏิบัติงานในระบบฝักอบรม และเยี่ยมเยียน และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ซึ่งอยู่ในระหว่างการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการกำหนดภาระหน้าที่ และแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับต่างๆ จึงมีนโยบายและแนวทางออกเป็นระยะๆ ตลอดมา แต่จะเห็นได้ว่าวิธีการและการปฏิบัติงานในภาคสนามจะยังคงใช้ระบบการฝักอบรมและเยี่ยมเยียน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2531: 8) โดยเน้นวิธีการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลไปพบปะประชุมเกษตรกร การจัดทำแปลงส่งเสริมการเกษตร การคัดเลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ ในการถ่ายทอดวิทยาการและข่าวสารไปสู่เกษตรกร นอกจากนี้เทคโนโลยีที่จะนำไปแนะนำจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ และความต้องการของเกษตรกร

ความสามารถที่จำเป็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

มานิต มานิตเจริญ (2536: 70) ได้ให้ความหมายของความสามารถ หมายถึง ความเก่ง ความเชี่ยวชาญ ความสันทัด หรือทำได้ดี

ความสามารถนี้สามารถเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะคือ ความสามารถโดยธรรมชาติ (natural capacity) และความสามารถในการปฏิบัติ (performance) ซึ่งความสามารถโดยธรรมชาตินั้น เราไม่อาจทดสอบได้โดยตรงจากแบบสอบถามสติปัญญาแต่ความสามารถในทางปฏิบัติอาจทดสอบและวัดได้ (จรรยา สุวรรณทัต, 2521: 51)

ความสามารถโดยธรรมชาติ และความสามารถในการปฏิบัติของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน บุคคลที่มีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งที่เด่นกว่าคนอื่น จึงถือได้ว่าบุคคลนั้นมี ความสามารถพิเศษ (special ability) (วิเชียร แพทยาคม, ไม่ระบุปีพิมพ์: 414-422) จำแนกความสามารถพิเศษ ไว้ดังนี้

- ความสามารถพิเศษทางระบบประสาทเครื่องรับ (sensory capacities)
- ความสามารถทางการเคลื่อนไหว (motor capacities)
- ความสามารถในเรื่องความแม่นยำ (accuracy) ซึ่งต้องอาศัยการหัดให้เคยชิน
- ความสามารถในเรื่องความจำ (memory and ideation)
- ความสามารถทางศิลปะ (artistic ability)
- ความสามารถทางภาษา (linguistic ability)
- ความสามารถทางการคำนวณ (mathematical ability)
- ความสามารถในความชำนาญเฉพาะอย่างในทางมือ (mechanical ability)
- ความสามารถในงานเสมียนหรือเลขานุการ (clerical ability)
- ความสามารถในการเข้ากับสังคมทั่วไป (social ability)
- ความสามารถในการหาความผาสุก หลีกเลียงในสิ่งที่เกิดทุกข์ (practical considerations)

สุภาพ วาดเขียน (2525: 9) กล่าวถึงการวัดความสามารถของบุคคลซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

- 1) วัดเพื่อให้รู้ว่าบุคคลแต่ละคน ได้เรียนรู้อะไรไปบ้างแล้วในอดีตคือวัดผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น
- 2) การวัดเพื่อทำนายว่า บุคคลจะสามารถเรียนรู้ กระทำ และพัฒนาตัวเองด้วยวิธีการอย่างไร และมากน้อยเพียงใด ในอนาคต

สำหรับความสามารถที่จำเป็นสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร วิจิตร อวระกุล (2527: 173) กล่าวว่า การปฏิบัติงานในหน้าที่แม้จะมีความยากลำบากเพียงใดก็ตาม ถ้าหากมีจิตใจแน่วแน่ตั้งใจอย่างจริงจังพยายามใช้ความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์เข้าช่วยก็สามารถบรรลุเป้าหมายได้เพราะ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมการเกษตร ดังนั้นความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ของนักส่งเสริม นอกจากนี้ สมศักดิ์ สุริโย (2528: 67-69) กล่าวเสริมไว้ว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ดังต่อไปนี้

- 1) ความรู้ทางการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทุกคนจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้การเกษตร เนื่องจากคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกำหนดไว้ว่าต้องมีคุณสมบัติทางการเกษตร โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องพัฒนาความรู้วิชาการเกษตรของตนเองสม่ำเสมอ ให้มีความรู้กว้างขวางพร้อมอยู่เสมอที่จะให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่เกษตรกรนั่นเอง นอกเหนือไปจากวิชาการความรู้ด้านการเกษตรแล้ว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องศึกษาเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

- 2) ความรู้ทางเทคโนโลยีการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีพื้นฐานความรู้ทางเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ ที่เกษตรกรสามารถเข้าใจได้ง่าย สามารถนำไปใช้ได้ทันที และเกิดประโยชน์

- 3) ความรู้ทางการถ่ายทอด เป็นสิ่งที่จำเป็นที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีพื้นฐานในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีความรู้ในหลักการและวิธีการส่งเสริม สามารถใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ ในการส่งเสริมได้เป็นอย่างดี ทั้งแบบตัวต่อตัว กลุ่มและมวลชน ทั้งนี้เพื่อให้การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ความรู้ในวิชาที่มีความสัมพันธ์กับงานส่งเสริม โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีความรู้สาขาอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น สาขานิติศาสตร์ที่ว่าด้วยกฎหมายทางการเกษตร วิชารัฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับการปกครอง และความรู้อื่นๆ ได้แก่

4.1) การบริหารงาน โดยมีความสามารถในการวางแผนที่ดี มีการกำหนดงานหรือโครงการส่งเสริมการเกษตรที่ดี มุ่งแก้ปัญหาของท้องถิ่นตรงกับความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากกิจกรรมนั้นๆ มีความสามารถในการจัดระบบงานส่งเสริมทั้งในและนอกสถานที่ทำการ มีการแบ่งงานที่รัดกุม กระจายความรับผิดชอบตามความเหมาะสมของงาน และควรมีการประสานงานที่ดี มีการถือคุณและสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีการบันทึกและรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการสนับสนุนจากระดับสูง มีการบริหารเงินงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง

4.2) การสื่อสารติดต่อ เป็นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสารจากผู้ส่งโดยผ่านสื่อต่างๆ ไปยังผู้รับ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีความรู้ความสามารถถ่ายทอดวิชาการความรู้หรือเทคโนโลยีการเกษตรต่างๆ ไปสู่เกษตรกรได้ผลดียิ่งขึ้นและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายของงานหรือโครงการส่งเสริมการเกษตร

4.3) กลุ่มและองค์การ การที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีพื้นฐานความรู้เรื่องกลุ่มและองค์การนั้นนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานส่งเสริมการเกษตรโดยเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการรวมกลุ่มของเกษตรกรจะมีผลให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแสดงบทบาทของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

4.4) การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการทำงาน ทั้งนี้เพื่อที่จะทราบหรือวัดว่างานที่ดำเนินการนั้นประสบความสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด การประเมินผลงานส่งเสริมการเกษตรสามารถทำได้ทุกขั้นตอนของงานหรือโครงการ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้งานหรือโครงการประสบผลสำเร็จให้มากที่สุด ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีความรู้ความสามารถในเรื่องการประเมินผล

4.5) หลักการเข้าถึงประชาชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรรู้ถึงหลักการเข้าถึงประชาชนหรือเกษตรกรในท้องถิ่น เพื่อที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะได้นำไปปฏิบัติทั้งในและนอกสถานที่ทำการเพื่อสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้น จะมีผลทำให้การดำเนินงานตามบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นไปได้อย่างสะดวกสบายยิ่งขึ้น

4.6) ความมั่นคงของชาติและอุดมการณ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควร จะเรียนรู้ถึงความมั่นคงของประเทศชาติด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร เข้าใจถึง ระบบประชาธิปไตย เข้าใจและตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมและ ประเทศชาติทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเกิดอุดมการณ์ในงานส่งเสริมการเกษตร เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีภาวะความเป็นอยู่ดีขึ้นและมีมาตรฐานสูงขึ้นกว่าเดิม

นอกจากนั้น วิจิตร อวระกุล (2527: 171) ได้กล่าวเสริมไว้ว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการ เกษตร ดังนี้

- 1) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตพืชและสัตว์
- 2) ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมไร่นาและธุรกิจการเกษตร
- 3) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรกร
- 4) ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร การเรียนรู้ และการพัฒนา
- 5) ความรู้เกี่ยวกับสังคมชนบท
- 6) ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงาน และการประสานงาน
- 7) ศึกษาความต้องการและปัญหาของเกษตรกร
- 8) การตั้งวัตถุประสงค์ วัน เวลา สถานที่อันเหมาะสม
- 9) ศึกษาแนวทางการทำงานของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรทุกระดับ
- 10) อธิบายประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนได้ทราบถึง การร่วมมือประสานงานถึงหน่วย งานต่างๆ ตั้งแต่ขั้นวางแผนจนถึงขั้นดำเนินการ
- 11) ประสานงานให้เกิดการทำงาน และความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ
- 12) พยายามชักนำผู้นำ นักการเมือง ผู้บริหารในจังหวัดหรือประชาชนในท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานส่งเสริม
- 13) การฝึกตนเองของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีน้ำใจเสียสละ เอื้อเพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่น จะเป็นกุญแจดอกสำคัญที่ใช้ไปสู่ความสำเร็จของการส่งเสริม

วสันต์ บุญลิขิต (2523: 3) ได้กล่าวเสริมว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องใช้ความสามารถที่มีอยู่ปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ด้านการเกษตรเพียงพอที่จะถ่ายทอดความรู้ที่เข้าใจง่ายแก่เกษตรกร
- 2) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการวางแผนงานส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่นของตน เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างเกษตรกรกับสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ และตัดสินใจคัดเลือกปัจจัยในการผลิต
- 3) เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มในการทำงาน และกระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักปัญหา และแก้ปัญหา
- 4) เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพภูมิประเทศของท้องถิ่นที่ตนรับผิดชอบ และกระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักรับผิดชอบร่วมกัน รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และแนะแนวทางให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นนั้นให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
- 5) เป็นผู้ที่ปรับตัวเองเข้ากับสังคมเกษตรกรได้ดี และเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

สมศักดิ์ สุริโย (2528: 71-72) ได้กล่าวเสริมว่านักส่งเสริมจะต้องมีความสามารถหลายๆ ด้านดังต่อไปนี้

- 1) ความสามารถทางจิตใจ (cognitive ability) เป็นความสามารถในการคิด การรับรู้ การเข้าใจในเหตุผลและการตัดสินใจ โดยเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มและอุทิศตนให้กับงานส่งเสริม
- 2) ความสามารถทางร่างกาย (psychomotor ability) ได้แก่ความสามารถทางด้านความชำนาญของการแสดงออก โดยจะต้องมีความสามารถในการเขียน การพูดที่เข้าใจง่ายและประทับใจต่อผู้พบปะสนทนา
- 3) ความสามารถทางอารมณ์ (affective ability) เป็นความสามารถด้านการพัฒนาอารมณ์รวมถึงนิสัยและทัศนคติต่างๆ ที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ
- 4) ความสามารถทางสังคม (sociability) เป็นความสามารถในการสร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลให้เป็นบุคคลที่มีอารมณ์ดี รู้เขารู้เรา มีทัศนคติต่อตนเองในฐานะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือมีศรัทธาเคารพในลักษณะ และคุณสมบัติ

ของตัวเอง มีความมั่นใจในความรู้ความสามารถและความชำนาญการของตัวเองในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ไปสู่บุคคลอื่นและจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับการส่งเสริม

5) ระดับความรู้ (knowledge level) ได้แก่ ความสามารถในการเพิ่มระดับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับงานส่งเสริม กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องรอบรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเองในฐานะผู้ทำหน้าที่ส่งเสริมว่ามีขีดความสามารถขนาดไหน เพียงใด รอบรู้เนื้อหาของเรื่องที่จะถ่ายทอดคือ ทราบถึงลักษณะทางวิชาการ ตลอดจนเนื้อหาเรื่องและกระบวนการรวมทั้งต้องรอบรู้ในเรื่องราวต่างๆ ของบุคคลเป้าหมายได้ถูกต้องรวมทั้งมีคุณสมบัติอีกหลายๆ ด้าน ดังนี้ 1) มีอุดมการณ์เพื่อชุมชน 2) ยกย่องเกษตรกรและจริงจังจริงใจต่อเกษตรกร 3) สนใจปัญหาของเกษตรกรอย่างแท้จริง 4) ทำตนเป็นผู้นำที่นำเชื่อถือ 5) ปลูกฝังความคิดริเริ่มแก่ตนเองและชุมชน (วิรัตน์ สมตนะ, 2526: 18)

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2531: 9) ได้กล่าวเสริมว่า นักส่งเสริมคือเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนเกษตรกับนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางการเกษตร ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทศวรรษ Savile คือ

1) นักส่งเสริมต้องมีความสามารถในการผสมผสานความฉลาด (wisdom) ความเข้าใจ (understanding) และไหวพริบ (tact) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักส่งเสริมต้องมีความยุติธรรม มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีใจกว้างในการติดต่อกับบุคคลเป้าหมาย

2) นักส่งเสริมต้องเป็นคนที่มีความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และทักษะในวิชาชีพ นักส่งเสริมที่ขาดความรู้เชิงปฏิบัติการด้านทำฟาร์ม และขาดความเข้าใจในชีวิตของเกษตรกร (farm life) จะเป็นอันตรายต่อเกษตรกรและหน่วยงานส่งเสริม

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ ยังระบุต่ออีกว่า นักส่งเสริมต้องมีทั้งทักษะในวิชาชีพ และทักษะด้านวิชาการ (professional and technically competent) จึงจะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคลากรที่ทำงานบริการชุมชนที่มีคุณค่า ซึ่ง นำชัย ทนุผล (2531: 24) ได้เสนอแนวคิดของ Hervey ใน Chua, 1984 ว่าการสื่อสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตนั้น เป็นหน้าที่หลักของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางการศึกษานับได้ว่าเป็นข้อจำกัดสำหรับพวกเขาในการเตรียมงานที่ดีความรู้ทางการศึกษาได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาวิชาการเกษตรแก่เกษตรกร

ความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนั้นสามารถหาได้โดยหลายวิธี เช่น การวิเคราะห์งาน การวิเคราะห์การวางแผนงานวิจัย ตลอดจนไปถึงการพิจารณาจากผู้ชำนาญการ ทั้งนี้โดยอาศัยการวิเคราะห์หน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นเกณฑ์

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องเป็นผู้เริ่มจุดไฟแสงสว่างแห่งความเจริญรุ่งเรืองแก่เกษตรกรให้สว่างไสวโชติช่วงขึ้นในชนบทด้วยการให้การศึกษอบรมสั่งสอนวิชาการให้บริการความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ทางการเกษตร เพื่อยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของชาวชนบท ปัญญา นิรัญรัศมี (2529: 85-87) ได้กล่าวเสริมจากการศึกษาวิจัยเรื่องการสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับบริหารในท้องถิ่นที่มีต่อความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล จากการวิจัยครั้งนี้ความคิดเห็นต่อความรู้ความสามารถที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลควรมีดังนี้

1) ด้านวิชาความรู้ มีความคิดเห็นว่า เกษตรตำบลควรมีความรู้ในวิชาการทางส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด ในหมวดวิชาชีพทางการเกษตร คือ วิชาการทางพืช สัตว์ ช่าง และ ทรัพยากรธรรมชาติ

2) ด้านความสามารถ มีความคิดเห็นว่าเกษตรตำบลมีความสามารถในด้านการถ่ายทอดความรู้มากที่สุดรองลงไปตามลำดับ คือความสามารถทางด้านการทำการเกษตร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การประสานงาน การวางแผน การติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การวิเคราะห์ปัญหา การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน รวมทั้งการบริหาร และยังได้เสนอแนะอีกว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ควรมีการศึกษาพัฒนาความรู้ ความสามารถด้วยวิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ

ความหมายและวิธีการศึกษาทรรศนะ

ทรรศนะ (opinion) จากหนังสือพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 380) ได้ให้ความหมายว่า ความคิดเห็น การเห็น เครื่องรู้เห็น สิ่งที่เห็น หรือ การแสดงออก ซึ่งสอดคล้องกับ มานิต มานิตเจริญ (2528: 419) ได้ระบุในพจนานุกรมไทยไว้ว่า ทรรศนะ หมายถึง "ความคิดเห็น" หรือ "ความเห็น" ซึ่งในความคิดเห็นของบุคคลแต่ละคนกลุ่ม

ย่อยที่จะมีความเห็นเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ได้ โดย วิทย์ เทียงบุญธรรม, (2529: 703) ได้ระบุว่าทัศนนะมีความหมายเป็นภาษาอังกฤษคือ "view" หรือ "opinion" ดังนั้นทั้ง คำว่า "ทัศนนะ" หรือ "view" หรือ "opinion" จึงสามารถใช้ในความหมายอันเดียวกันคือ หมายถึง "ความคิดเห็น" ทั้งนี้เพื่อความเป็นเอกภาพและเพื่อให้มีความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน Lolasa และ Koolesnik ในยิ่งยง เรื่องทอง (2525: 89) กล่าวว่า "ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคลในอันที่จะตัดสินใจพิจารณาจากการประเมินค่า (evaluation judgement) จากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือทัศนนะ (point of view) เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลของทัศนคติ นอกจากนี้ Hoult (1969: 228) ยังได้ระบุว่าความคิดเห็น (opinion) เป็นการแสดงออกของความคิดเห็นที่คิดอย่างรอบคอบโดยอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องตัดสิน โดยไม่จำเป็นว่าความคิดเห็นอย่างรอบคอบนั้นจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชัดเจนอย่างพอเพียงหรือไม่ก็ตาม ซึ่ง บุญธรรม คำพอส (2520: 27) ได้กล่าวถึงความคิดเห็นไว้ดังนี้ ความคิดเห็นของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติประจำตัวบางอย่าง เช่น พื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน และการติดต่อระหว่างบุคคล นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลและกลุ่มมีความเห็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เพราะพื้นฐานความรู้อันเป็นกระบวนการทางสังคมที่ได้รับจากการศึกษามาเป็นเวลาหลายปี จะเป็นรากฐานในการก่อให้เกิดความเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

ในภาคภาษาอังกฤษนั้น ความหมายของทัศนนะ (opinion) ปรากฏในพจนานุกรม Webster's New World Dictionary of the American Language (1966: 1028) ให้ความหมายของคำว่าทัศนนะ คือ

- 1) สิ่งที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งคิดและตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- 2) ความรู้สึกในการประเมินค่าหรือการคาดคะเนถึงคุณสมบัติของคนใดคนหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- 3) การตัดสินอย่างเป็นทางการของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- 4) การสรุปหรือการตัดสินใจในเรื่องที่อาจจะถูกหรือในเรื่องที่เป็นไปได้ตามความคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

เทียนเมฆ เอ้อฮังกูร (2531: 10) ได้กล่าวเสริมว่าทัศนนะหรือความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อหรือความรู้สึกเฉพาะของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคำถามในแบบสอบถามซึ่งไม่เป็นการผิดหรือถูก แต่เป็นแนวทางที่เห็นว่าได้ปฏิบัติในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย หรือน้อยที่สุด ส่วน Anastasi, Anne (1954: 579) ได้ให้ความหมายของทัศนนะ (opinion) ว่าเป็นความคิดเห็นที่ไม่มีความลึกซึ้งมากนัก มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าเจตคติ เป็นความคิดเห็นในระดับพื้นฐาน อยู่ในขั้นถกเถียงกันแล้วกลายเป็นข้อยุติ ซึ่งสอดคล้องกับ กิริติ บุญเจือ (2522: 122) ที่ได้ให้ความหมายของ ทัศนนะ (opinion) ว่าเป็นความคิดเห็นในทางปรัชญา เป็นความหยั่งรู้ที่ไม่มีข้อพิสุจน์ และเป็นความรู้ในระดับการเดา

สอาด มโหฐาน (2524: 5) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกเฉพาะของคณะกรรมการที่มีต่อคำถามในแบบสอบถาม ส่วนสุชา และสุรางค์ จันทร์อม (2524: 85) ได้กล่าวเสริมว่า ความคิดเห็นคือการแสดงออกของเจตคติ เพราะเจตคติมีความเกี่ยวข้องกับ ความนึกคิด ซึ่งการนึกคตินั้นเป็นลักษณะความรู้สึกของจิตหรือสิ่งกระตุ้นให้ความคิดของบุคคลเอนเอียงไปในทางใดทางหนึ่งและแสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นหรือพฤติกรรมอย่างอื่น และสมพงษ์ เกษมสิน (2526: 339) ยังได้ กล่าวเกี่ยวกับทัศนคติว่ามีความเกี่ยวข้องกับ ความนึกคิด (thinking) ความนึกคตินั้นเป็นลักษณะความรู้สึกของจิตหรือสิ่งซึ่งกระตุ้นให้ ความคิดของบุคคลเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งได้ และอาจแสดงออกมาในรูปของความคิดเห็น (opinion) หรือพฤติกรรมอย่างอื่น กล่าวได้ว่า ความคิดเห็นคือการแสดงออกของทัศนคติ โดยความคิดเห็น (opinion) เป็นความเชื่อที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนความแน่นอนหรือความรู้อันแท้จริง แต่จะตั้งอยู่ที่จิตใจที่บุคคลแต่ละบุคคลมีความเห็นหรือลงความเห็นว่าจะเป็นหรือน่าจะตรงตามที่คิดเอาไว้

ในเรื่องของความคิดเห็นนี้ได้มีนักวิชาการ รวมทั้ง Good (1959: 376) ได้ให้คำจำกัดความของความคิดเห็นว่า หมายถึง ความเชื่อ หรือการลงความเห็นว่าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งไม่อาจบอกได้ว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่ เป็นความคิดเห็นที่จะต้องหาเหตุผลอย่างระมัดระวัง รอบคอบในการตัดสินใจ พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2527: 49) ได้กล่าวเสริมอีกว่า การปฏิบัติตามหรือยอมรับนวัตกรรมใดๆ ก็ตาม บุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมนั้นย่อมมีความเห็นพ้องต้องกัน จากการที่ได้ศึกษาพิจารณาตัดสินใจในสิ่งใหม่เหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีตามทัศนนะของตนเองก่อนเสมอ

มานิต พวงถนอมเสรี (2521: 5) ได้ให้ความหมายของทฤษฎีนี้ว่า หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกที่ถ่ายทอดจากการรับรู้เป็นการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยเหตุผลของตนเองอย่างรอบคอบ ชัดเจนและต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุปความคิดเห็นจากความหมายที่กล่าวมาคือ ความคิดเห็นเป็นทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง แสดงออกมาโดยคำนิยม ทัศนคติ ตามสภาพของบุคคลคือ พื้นความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมของบุคคลอื่นๆ ซึ่งการแสดงความคิดเห็นของแต่ละบุคคลนั้นย่อมแตกต่างกัน

สำหรับการวัดทฤษฎีนี้จากการตรวจเอกสารเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีหรือความคิดเห็นสรุปได้ว่าทฤษฎีนี้กับเจตคติเป็นสิ่งที่คล้ายกันหรือคล้ายตามกัน เพราะความคิดเห็นคือการแสดงออกมาของเจตคติ ดังนั้นการวัดทฤษฎีนี้สามารถใช้วัดความคิดเห็นได้เช่นเดียวกัน ในการสร้างแบบวัดเจตคติแบบ Likert ใช้วัดความคิดเห็นเพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบสนองความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามที่เรียกว่าการจัดอันดับคุณภาพ (rating scales) โดยการใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่อง เพื่อใช้วัดความคิดเห็น การวัดความคิดเห็นตามแบบการวัดเจตคติของ Likert นี้จะใช้วิธีวัดช่วงเท่าๆ กัน โดยสร้างข้อความหลายข้อความให้ครอบคลุมหัวข้อที่จะศึกษา ในแต่ละข้อความจะมี 5 ตัวเลือกคือ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถมาก มีค่าเท่ากับ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถปานกลาง มีค่าเท่ากับ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถน้อย มีค่าเท่ากับ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1

ภาคสรุป (Overview)

ความสามารถของมนุษย์ที่จะเรียนรู้ทักษะมีมากมาย ซึ่งจะเริ่มเรียนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ ได้เรียนรู้ความชำนาญนานาชนิด ทักษะทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย ทางความคิดและทางสังคม หมายถึงการกระทำที่ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้สูงอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดเวลาและแรงงาน ลักษณะงานส่งเสริมการเกษตร เป็นงานที่ให้การศึกษานักส่งเสริม ซึ่งต้องการนักส่งเสริม ที่มีความรู้ความสามารถ นักส่งเสริม คือบุคคลสำคัญที่ทำให้โครงการและงานส่งเสริมการเกษตรประสบผลสำเร็จจึงต้องมีความรู้ดีและมีทักษะที่จะเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และนักส่งเสริมการเกษตรควรเป็นผู้ที่มีทักษะทั้งทางด้านวิชาการและทักษะทางด้านวิชาชีพด้วยเหตุว่าเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรให้ประสบผลสำเร็จนั้น คือการมีความสามารถในการนำความรู้ในเรื่องวิชาการเกษตรแผนใหม่ไปสู่เกษตรกร ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น การวิจัยถึงความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเป็นการศึกษาระดับความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการถ่ายทอดความสามารถในด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ แก้ไขปัญหาของเกษตรกร ซึ่งแนะนำให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่ เกษตรกร ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร คัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำรวมทั้งจะต้องมีบทบาททางด้านการบริหารส่งเสริมการเกษตร การดำเนินงานหมู่บ้านหลักส่งเสริมการเกษตร การปฏิบัติงานตามโครงการปกติ การประชุมและฝึกอบรมเพื่อให้ได้มาถึงข้อมูลในอันที่จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้งานส่งเสริมการเกษตรมีประสิทธิภาพโดยส่วนรวม

กรอบแนวคิดในการวิจัย
(Conceptual Framework)

ทรงชนะของผู้รับบริการเกี่ยวกับ

- ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่
- ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร
- ความสามารถในการให้การชี้แนะเกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม
- ความสามารถในการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร
- ความสามารถในการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร
- ความสามารถในการคัดเลือกใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ

แนวทางในการปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

(RESEARCH METHODOLOGY)

การวิจัยเรื่อง ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใน
พรรคชนของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านวิธีการได้ดำเนินการตามขั้น
ตอนดังต่อไปนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

(Locale of the Study)

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในพื้นที่ของอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่
ในเขตพัฒนาจำนวน 12 ตำบล รวม 107 หมู่บ้านโดยเป็นสภาตำบลที่ได้รับการยกฐานะเป็น
นิติบุคคลแล้วจำนวน 4 แห่ง และได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 แห่ง
(กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2538: 15-20 และประกาศกระทรวงมหาดไทย, 2529:
2)

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ถูกเลือกเพื่อดำเนินการวิจัยด้วยเหตุผลดังนี้

1) อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สะดวกต่อการเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูล
ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ ง่ายต่อการติดตามแบบสอบถามตลอดจนเกิดความคล่องตัว
ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่สมบูรณ์เพิ่มเติมได้

2) อำเภอสันทรายมีสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีระดับการพัฒนาที่
หลากหลายเช่นเดียวกับในจังหวัดและในภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ฉะนั้นข้อมูลที่เก็บรวบรวม
ได้รวมทั้งผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ทุกสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลของประเทศไทย
สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง (Population and Sampling Procedures)

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวน 313 คน เนื่องจากจำนวนประชากรมีจำนวนมากผู้วิจัยจึงมีการสุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด สำหรับขนาดตัวอย่งนั้นผู้วิจัยคิดคำนวณจากสัดส่วนร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรตามสูตรการคิดคำนวณของ ฉัตร ชำของ ในน้ำชัย ทนุผล (2538: 150) ซึ่งได้จำนวนประชากรทั้งสิ้น 78 คน ส่วนเทคนิคของการสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic random sampling) สำหรับขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างมีดังนี้

- 1) นำรายชื่อของประชากรในแต่ละตำบลที่วิจัยมาจัดเรียงลำดับตามตัวอักษร
- 2) คำนวณช่วงของกลุ่มในแต่ละตำบล โดยใช้สูตร N ได้ช่วงของการสุ่มคือ $\frac{N}{n}$
- 3) จากนั้นผู้วิจัยทำฉลากจำนวน 4 ใบ โดยให้หมายเลข 1 ถึง 4 และสุ่มขึ้นมา 1 หมายเลขในแต่ละตำบลที่วิจัยเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการสุ่มในแต่ละตำบลและจะสุ่มตัวอย่างจนครบตามจำนวนของตำบลที่วิจัยเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 78 คน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและจำนวนตัวอย่างในการวิจัย (จำนวนตัวอย่างคำนวณมาจากประชากร ร้อยละ 25)

หมู่บ้าน/ตำบล	ประชากร	จำนวนตัวอย่าง
ตำบลสันทรายหลวง	8	2
ตำบลสันทรายน้อย	6	2
ตำบลสันนาเม็ง	25	6
ตำบลสันพะเนตร	29	7
ตำบลสันป่าเปา	29	7
ตำบลหนองหาร	24	6
ตำบลหนองจ้อม	28	7
ตำบลหนองแห่ียง	28	7
ตำบลเมืองเส้น	16	4
ตำบลแม่แฝก	34	9
ตำบลแม่แฝกใหม่	37	9
ตำบลป่าไผ่	49	12
รวม	313	78

ตัวแปรและการวัดตัวแปร (Variables and Measurement)

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดหรือตัวแปรต่างๆ ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะต่างๆ ของผู้นำท้องถิ่นผู้ให้ข้อมูลทั้งด้าน
กายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่

- อายุ เป็นการวัดอายุบริบูรณ์ของผู้นำท้องถิ่นผู้ให้ข้อมูล คิดเป็นจำนวนปีตั้งแต่เกิด
จนถึงเวลาบันทึกข้อมูล

- เพศ เป็นการวัด เพศชายหรือหญิง ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงความแตกต่างกันของ
ผู้นำท้องถิ่นผู้ให้ข้อมูล

- วุฒิการศึกษา เป็นการวัดคุณวุฒิต่างด้านการศึกษาชั้นสูงสุดของผู้ให้ข้อมูลที่
รับการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนของรัฐและเอกชน

- สภาพการถือครองที่ดิน เป็นการวัด ลักษณะการถือครองที่ดินของผู้นำท้องถิ่นผู้
ให้ข้อมูล เช่น เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมดเช่าทั้งหมด เป็นของตนเองบางส่วนและเช่าบางส่วน หรือ
ทำฟรีในพื้นที่ของผู้อื่น

- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เป็นการวัดถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัยอยู่ใน
ครอบครัวของผู้นำท้องถิ่นผู้ให้ข้อมูล

- รายได้ เป็นการวัดถึง จำนวนรายได้ต่อปีของครอบครัวที่เป็นเงินสดทั้งหมด
(รายได้จากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร) นับเป็นจำนวนบาท ใน ปี พ.ศ. 2540

ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทรรศนะของผู้
รับบริการ หมายถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ
เกษตรในภารกิจ 6 ประการ คือ การถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผ่นใหม่
การแก้ไขปัญหาของเกษตรกร การชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้อง
เหมาะสม การให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร การส่งเสริมและพัฒนา
สถาบันเกษตรกร และการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ โดยในแต่ละภารกิจ ผู้วิจัย
จะสร้างข้อความเกี่ยวกับภารกิจที่ปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และมีคำตอบให้

ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบตามความคิดเห็นที่ตนมีประสบการณ์จากการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร "มีความรู้ความสามารถในภาระหน้าที่ปฏิบัติ" หรือ "ไม่มีความรู้ความสามารถในภาระหน้าที่ปฏิบัติ" คำตอบแต่ละคำตอบมีการกำหนดคะแนน ให้และมีเกณฑ์ในการแปลผลดังนี้คือ

ช่วงคะแนน	หมายถึง
1.51-2.00	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน
1.00-1.50	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (The Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นคำถามทั้งแบบปลายเปิด (open ended question) และคำถามแบบปลายปิด (close ended question) โดยการสร้างแบบสอบถามขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้คือ

ตอน 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำท้องถิ่น คือกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพถือครองที่ดิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และรายได้

ตอน 2 เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ตอน 3 เพื่อรวบรวมปัญหา อุปสรรค ในการทำอาชีพเกษตรกรรมของผู้นำท้องถิ่น และข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

การทดสอบแบบสอบถาม
(Pre-testing of the Instruments)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้มีการทดสอบแบบสอบถามก่อนนำเครื่องมือไปใช้

ด้านการทดสอบความตรงของเครื่องมือ (content validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้คณะกรรมการที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ 3 ท่านตรวจสอบและแนะนำแก้ไขเพื่อปรับปรุงเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ด้านการทดสอบความเที่ยง (reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน เพื่อทดสอบความคงที่ของเครื่องมือทดสอบตอนที่ 2 โดยใช้วิธีการคำนวณค่าความเที่ยงตามแบบของ Kuder-Richardson K.R.21 ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$r_{tt} = \left[\frac{n}{n-1} \right] 1 - \frac{\bar{X}(n-\bar{X})}{nS_t^2}$$

เมื่อ r_{tt} = ค่าความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อ

\bar{X} = คะแนนเฉลี่ย

S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงพบว่าเครื่องมือทดสอบมีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ 0.93 ซึ่งแสดงว่าแบบทดสอบดังกล่าวมีความเที่ยงและมีความน่าเชื่อถือสูง จึงนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Gathering)

การรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลจากสำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อขอความร่วมมือไปยังอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
- 2) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยได้รับความร่วมมือจากนายอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในการประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 12 ตำบล ในเขตอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่
- 3) นำแบบสอบถามไปให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 12 ตำบล ในเขตอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 78 คน ตอบแบบสอบถามจากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลคืน หลังจากให้แบบสอบถามไปแล้ว 7 วัน
- 4) นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเข้าวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS/PC⁺)
- 2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
 - 2.1) ร้อยละ เพื่อแจกแจงความถี่ในการจัดลำดับขั้นของลักษณะส่วนบุคคล
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2.2) ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง และวัดการกระจายของข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมของผู้ให้ข้อมูล

2.3) คะแนนค่าเฉลี่ย (weight mean score) เพื่อประเมินวิเคราะห์ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย
(Research Duration)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 9 เดือน ตั้งแต่เดือน กันยายน 2540 ถึง เดือน มิถุนายน

2541

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

(RESULTS AND DISCUSSION)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการสอบถามผู้นำท้องถิ่น จำนวน 78 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic random sampling) การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอาผลการวิจัยและวิจารณ์เป็นส่วนเดียวกัน โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและความเรียงเป็นตอนๆ ดังนี้

ตอน 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของผู้นำท้องถิ่น

ตอน 2 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทการบริการการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ตอน 3 ปัญหา อุปสรรค ในอาชีพเกษตรกรของผู้นำท้องถิ่น และข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ตอน 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้นำท้องถิ่น

ลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำท้องถิ่น

เพศ

ผลการวิจัยตามตารางที่ 2 พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.71) เป็นเพศชาย และร้อยละ 1.28 เป็นเพศหญิง เหตุที่เป็นดังนี้ เนื่องจากเพศชายถูกกำหนดจากสังคมให้มีบทบาทเป็นผู้นำและเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่าเพศหญิง ซึ่งปัญญา หิรัญรัมย์ (2529: 185) ได้ระบุว่า เพศชายมีความเชื่อมั่นมีเหตุผลหรือชอบตัดสินใจทำอะไรใหม่ๆ มากกว่าเพศหญิง และไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2526: 59) ยังได้กล่าวว่าสังคมไทยในชนบทนั้น เพศชายมักจะได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำครอบครัวและมักจะถูกยกย่องให้เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เพศหญิงมักไม่กล้าแสดงออก เพศชาย ยังมีความเข้มแข็ง และกล้าตัดสินใจมากกว่าเพศหญิง

อายุ

ผลการวิจัยในตารางที่ 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอายุโดยเฉลี่ย 45 ปี บุคคลที่มีอายุสูงสุดคือ 58 ปี อายุต่ำสุด 27 ปี โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 38.46 มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี รองลงมา ร้อยละ 34.62 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี และร้อยละ 24.36 มีอายุ 51 ปี และมากกว่า ซึ่งกล่าวได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุของบุคคลที่ต้องรับผิดชอบครอบครัว รู้จักการจัดการภารกิจของครอบครัว สร้างหลักฐานเพื่อความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ดังที่ พรพนี ส. เจนจิต (2522: 25-26) และสุชา จันทร์เอม (2531: 54) ได้กล่าวไว้และสมบุรณ์ ศาลยาชีวิน (2526: 45) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่าในช่วงที่บุคคลต้องขยันขันแข็ง ทำงานแข่งกับเวลาทำงานหนัก ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์และประสบผลสำเร็จ

วุฒิการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 29.49 เท่านั้นระบุว่ามียุติการศึกษาระดับปริญญาตรีในระดับประถมศึกษาตอนปลาย และไม่ได้เรียนหนังสือ รองลงมา ร้อยละ 24.36 รายงานว่ามีวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนระดับประถมศึกษาตอนต้นมีผู้ให้ข้อมูลรายงานเพียงร้อยละ 15.38 (ตารางที่ 2) จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีวุฒิการศึกษาไม่สูงนักคือ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา การที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย อาจเนื่องมาจากผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้มักจะเติบโตและศึกษาเล่าเรียนอยู่ในชนบท ซึ่งห่างไกลความเจริญ อีกทั้งสภาพชนบททั่วไปนั้นมักเผชิญกับความยากจน จึงมีโอกาสดำเนินการน้อย ซึ่งสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2529: 58) ได้กล่าวถึงสถานภาพการศึกษาในสังคมชนบทไว้ว่า การศึกษาในสังคมชนบทส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับ สภาพการศึกษาในชนบททั่วไปยังมีปริมาณและคุณภาพต่ำกว่าของเขตเมือง และนำชัย ทนผล (2529: 68) กล่าวไว้ว่าการศึกษช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้มีทักษะ ความชำนาญในด้านอาชีพ ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านบุคคลคือการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลนั่นเอง

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้นำท้องถิ่น จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n=78)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	77	98.72
หญิง	1	1.28
อายุ		
30 ปี และน้อยกว่า	2	2.56
31-40 ปี	27	34.62
41-50 ปี	30	38.46
51 ปี และมากกว่า	19	24.36
$\bar{X} = 44.50$ $SD = .95$ $R = 27-58$		
วุฒิการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	23	29.49
ประถมศึกษาตอนต้น	12	15.38
ประถมศึกษาตอนปลาย	23	29.49
มัธยมศึกษาตอนต้น	19	24.36
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	1.28

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำทองถิ่น

รายได้จากภาคการเกษตร

ผลการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 43.59 มีรายได้จากภาคการเกษตร 50,001 บาทและมากกว่า รองลงมาร้อยละ 17.94 มีรายได้ในช่วง 20,001-30,000 บาท ร้อยละ 12.82 มีรายได้ 10,000 บาท และน้อยกว่า ร้อยละ 11.54 มีรายได้ในช่วง 30,001 - 40,000 บาท และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 10.26 มีรายได้ในช่วง 40,001 - 50,000 บาท โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้สูงสุดถึง 620,000 บาท ต่ำสุด 2,500 บาท และมีรายได้จากภาคการเกษตรโดยเฉลี่ย 71,096 บาทต่อปี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีรายได้จากภาคการเกษตรที่สูงพอสมควร เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชาชนในเขตภาคเหนือ ที่สำรวจไว้เมื่อปี พ.ศ. 2535 พบว่ามีจำนวนรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพียง 33,270 บาทต่อปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2535: 25)

รายได้นอกภาคการเกษตร

ผลการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 24.36 มีรายได้นอกภาคการเกษตร 50,001 บาท และมากกว่า รองลงมาร้อยละ 19.23 มีรายได้ในช่วง 20,001-30,000 บาท ร้อยละ 16.67 มีรายได้ 10,000 บาท และน้อยกว่า ร้อยละ 15.38 มีรายได้ในช่วง 30,001-40,000 บาท และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 10.26 มีรายได้ในช่วง 40,001-50,000 บาท โดยผู้ให้ข้อมูลมีรายได้สูงสุดถึง 600,000 บาท ต่ำสุด 2,500 บาท และมีรายได้นอกภาคการเกษตรโดยเฉลี่ย 52,857 บาทต่อปี ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีรายได้นอกภาคการเกษตรมาเสริมรายได้จากภาคการเกษตรที่น่าจำเพียงพอต่อการดำรงชีพในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล อีกทั้งเป็นการสนับสนุนให้ใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้เป็นประโยชน์อีกด้วย

อาชีพหลัก

อาชีพหลัก หมายถึงอาชีพที่ผู้ให้ข้อมูลทำอยู่เป็นประจำและมีรายได้ส่วนใหญ่จากอาชีพนั้น ผลการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 47.44) รายงานว่า

อาชีพหลักที่ทำอยู่คืออาชีพเกษตรกรรม รองลงมาร้อยละ 34.61 ระบุว่าไม่มีอาชีพรับจ้าง ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 17.95 กล่าวว่าไม่มีอาชีพค้าขาย จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากเป็นอาชีพที่ทำ สืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ตั้งของบ้านเรือนผู้ให้ ข้อมูล มีสภาพที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรมากที่สุด

อาชีพรอง

อาชีพรอง หมายถึงอาชีพที่ผู้ให้ข้อมูลทำในเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลักและทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 42.30 รายงานว่าอาชีพรอง ที่ทำอยู่คือ อาชีพค้าขาย รองลงมาร้อยละ 34.62 ระบุว่าทำงานรับจ้างเป็นอาชีพรอง และมีผู้ให้ ข้อมูลร้อยละ 23.08 ที่รายงานว่าทำการเกษตรเป็นอาชีพรอง (ตารางที่ 3) จากผลการวิจัย ดังกล่าวสรุปได้ว่า เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ให้ข้อมูลประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพรองเนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลประสบปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ (ตารางที่ 4) ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาก็ได้ผลดี ก็คือการเป็นผู้จำหน่ายผลผลิตเองโดยไม่ต้องพึ่งพ่อค้าคนกลาง

สถานภาพการถือครองที่ดิน

ผลการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 51.29 มีที่ดินถือครองเป็นของตนเองทั้งหมด รองลงมาร้อยละ 20.51 เท่ากัน เข้าที่ดินของผู้อื่นทั้งหมด และทำฟรีในพื้นที่ผู้อื่น ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 7.69 ระบุว่าไม่มีที่ดินถือครองเป็นของตนเองบางส่วนและเช่าที่ดินของผู้อื่นบางส่วน จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตรที่ถือเป็นอาชีพหลักของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งทำรายได้ จำนวนที่พอเพียงแก่การยังชีพ จึงอาจเป็นแรงจูงใจให้ผู้ให้ข้อมูลคงรักษาสถานภาพการถือครองที่ดินเป็นของตนเองไว้ต่อไป

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ผลการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 8 คน และน้อยสุด 2 คน โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 67.95 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วง

3 - 4 คน รองลงมาร้อยละ 24.35 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วง 5 - 6 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 3.85 เท่ากัน มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วง 1 - 2 คน และ 7 - 8 คน ตามลำดับ สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลคือ 4 คน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.18 จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 4 คน ซึ่งถือว่าเป็นครอบครัวขนาดเล็ก สืบเนื่องมาจากกระทรวงสาธารณสุขได้รณรงค์เรื่องการวางแผนครอบครัวเพื่อลดอัตราการเพิ่มประชากรและผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจจึงทำให้จำนวนประชากรในแต่ละครอบครัวลดน้อยลง

อาชีพของสมาชิกในครอบครัว

อาชีพของสมาชิกในครอบครัวหมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลใช้แรงงานในการประกอบอาชีพด้านต่างๆ ผลการวิจัยพบว่าอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพที่สมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลเลือกทำมากที่สุดถึง 54 คน รองลงมา 39 คน เป็นอาชีพรับจ้าง ส่วนอาชีพรับราชการมีเพียง 28 คน (ตารางที่ 3) จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากว่าอาชีพหลักของครอบครัวคืออาชีพเกษตรกรรม และผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสภาพการถือครองที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมด จึงมีความจำเป็นที่สมาชิกในครอบครัวควรจะมีส่วนร่วมเป็นแรงงานด้านการเกษตรให้กับครอบครัว

การดำรงตำแหน่งทางสังคม

การดำรงตำแหน่งทางสังคม หมายถึงการที่ผู้ให้ข้อมูลได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้รับผิดชอบงานในตำแหน่งการบริหารส่วนท้องถิ่น และตำแหน่งราชการตามสายอาชีพ ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 76.92) รายงานว่า ตำแหน่งทางสังคมที่รับผิดชอบอยู่คือตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน รองลงมาร้อยละ 7.69 เท่ากัน ระบุว่าดำรงตำแหน่งแพทย์ประจำตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 3.85 เท่ากัน กล่าวว่า ดำรงตำแหน่งกำนัน และสมาชิกสภาตำบล (ตารางที่ 3) จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร

ผลการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 76.92 รายงานว่าเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร ส่วนอีกร้อยละ 23.08 ระบุว่าไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่รายงานว่าเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรนั้น ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 48.33 ระบุถึงประเภทของกลุ่มทางการเกษตรที่เป็นสมาชิก คือ กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รองลงมาร้อยละ 30.00 กล่าวว่า เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ส่วนกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ และกลุ่มแม่บ้านเกษตร มีผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกของกลุ่มทั้ง 2 ประเภท ร้อยละ 5.00 และร้อยละ 1.67 ตามลำดับ ผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร และประเภทของกลุ่มทางการเกษตรที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมเป็นสมาชิกมากที่สุด คือ กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สามารถให้ความช่วยเหลือด้านสินเชื่อ ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารเคมี กำจัดศัตรูพืช เครื่องจักรกลเกษตร เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้ให้ข้อมูลนิยมสมัครเป็นสมาชิกมากกว่ากลุ่มทางการเกษตรอื่นๆ

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ผลการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 67.95 ยืนยันว่า เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในรอบปี พ.ศ. 2540 ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 32.05 กล่าวว่าไม่เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ยืนยันว่าเคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนั้น ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนครั้งที่เคยติดต่อมากที่สุด 15 ครั้ง และน้อยที่สุด 1 ครั้ง โดยมีจำนวนครั้งที่เคยติดต่อเฉลี่ย 3 ครั้ง และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.46 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.69) มีจำนวนครั้งที่เคยติดต่อระหว่าง 1 - 5 ครั้ง รองลงมา ร้อยละ 20.76 มีจำนวนครั้งที่เคยติดต่อระหว่าง 6 - 10 ครั้ง และร้อยละ 7.55 มีจำนวนครั้งที่เคยติดต่อระหว่าง 11 - 15 ครั้ง ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เคยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และมีจำนวนครั้งนี้ติดต่อเฉลี่ย 3 ครั้งในรอบปี พ.ศ. 2540 นั้น นับได้ว่าผู้ให้ข้อมูลมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรน้อยมาก ทั้งนี้อาจอาจเนื่องมาจากขอบเขตการรับผิดชอบงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหนึ่งคน ต่อ เกษตรกรจำนวน 1000 คน (พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, 2537: 59) จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมี

จำนวนครั้งในการติดต่อกับเกษตรกรน้อย และอาจไม่ทั่วถึงเกษตรกรทุกคนในพื้นที่ที่รับผิดชอบอยู่

การมีประสบการณ์การฝึกอบรม

การวิจัยเกี่ยวกับการมีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตร ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 61.54 รายงานว่ามีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตรในรอบปี พ.ศ. 2540 แต่ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 38.46 ยืนยันว่าไม่มีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตร สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่รายงานว่ามีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตรนั้น ได้ระบุแหล่งที่ได้รับประสบการณ์การฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.92) ระบุว่าได้รับประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาร้อยละ 14.58 กล่าวว่าได้รับประสบการณ์การฝึกอบรมจากตัวแทนบริษัทจำหน่ายเคมีภัณฑ์ และผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 12.50 ระบุว่าได้รับประสบการณ์การฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการอื่นๆ (ตารางที่ 3) จากผลการวิจัยข้างต้น จึงสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตร โดยได้รับประสบการณ์การฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้และทักษะทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร เป็นบทบาทสำคัญในการบริการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้ให้ข้อมูลจึงมีโอกาสได้รับการฝึกอบรมด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากกว่าได้รับจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่น

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้นำท้องถิ่น จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (n=78)	ร้อยละ
รายได้จากภาคการเกษตร		
10,000 บาท และน้อยกว่า	10	12.82
10,001 - 20,000 บาท	3	3.85
20,001 - 30,000 บาท	14	17.94
30,001 - 40,000 บาท	9	11.54
40,001 - 50,000 บาท	8	10.26
50,001 บาท และมากกว่า	34	43.59
$\bar{X} = 71,096.15$ $SD = 90,656.49$ $R = 2,500-620,000$		
รายได้นอกภาคการเกษตร		
10,000 บาท และน้อยกว่า	13	16.67
10,001 - 20,000 บาท	11	14.10
20,001 - 30,000 บาท	15	19.23
30,001 - 40,000 บาท	12	15.38
40,001 - 50,000 บาท	8	10.26
50,001 บาท และมากกว่า	19	24.36
$\bar{X} = 52,856.53$ $SD = 81,775.83$ $R = 2,500-600,000$		
อาชีพหลัก		
เกษตรกรรวม	37	47.44
รับจ้าง	27	34.61
ค้าขาย	14	17.95
อาชีพรอง		
เกษตรกรรวม	18	23.08
รับจ้าง	27	34.62
ค้าขาย	33	42.30

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (n=78)	ร้อยละ
สภาพการถือครองที่ดิน		
เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด	40	51.29
เช่าทั้งหมด	16	20.51
เป็นของตนเองบางส่วนและเช่าบางส่วน	6	7.69
ทำฟรีในพื้นที่ผู้อื่น	16	20.51
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1 - 2 คน	3	3.85
3 - 4 คน	53	67.95
5 - 6 คน	19	24.35
7 - 8 คน	3	3.85
$\bar{X} = 4.10$ $SD = 1.18$ $R = 2 - 8$		
อาชีพของสมาชิกในครอบครัว		
รับราชการ	28	-
เกษตรกรรม	54	-
รับจ้าง	39	-
การดำรงตำแหน่งทางสังคม		
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	6	7.69
สมาชิกสภาตำบล	3	3.85
กำนัน	3	3.85
ผู้ใหญ่บ้าน	60	76.92
แพทย์ประจำตำบล	6	7.69

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (n=78)	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร		
เป็นสมาชิก	60	76.92
ไม่เป็นสมาชิก	18	23.08
กลุ่มทางการเกษตรที่เป็นสมาชิก (n=60)		
กลุ่มเกษตรกร	9	15.00
สหกรณ์การเกษตร	18	30.00
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	1	1.67
กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์	3	5.00
กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	29	48.33
การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร		
เคยติดต่อ	53	67.95
ไม่เคยติดต่อ	25	32.05
จำนวนครั้งที่เคยติดต่อ (n=53)		
1 - 5 ครั้ง	38	71.69
6 - 10 ครั้ง	11	20.76
11 - 15 ครั้ง	4	7.55
$\bar{X} = 3.06$	SD = 3.46	R = 1-15

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน (n=78)	ร้อยละ
การมีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตร		
มีประสบการณ์	48	61.54
ไม่มีประสบการณ์	30	38.46
แหล่งที่ได้รับประสบการณ์การฝึกอบรม (n=48)		
จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	35	72.92
จากเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการอื่นๆ	6	12.50
จากตัวแทนบริษัทจำหน่ายเคมีภัณฑ์	7	14.58

ปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตร

ในปัจจุบันเกษตรกรโดยทั่วไป มักประสบกับปัญหาทางการตลาด ดังเช่นผลการวิจัยตามตารางที่ 4 เกี่ยวกับปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตร พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมาก (ร้อยละ 80.77) ระบุว่ามีปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร ส่วนผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 19.23 ยืนยันว่าไม่มีปัญหา สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ระบุว่ามีปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตรนั้น ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.32) รายงานถึงลักษณะของปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตรคือ “ราคาผลผลิตตกต่ำ” รองลงมาร้อยละ 17.46 ระบุว่า “ไม่สามารถหาตลาดได้ด้วยตนเอง” ร้อยละ 15.87 ยืนยันว่า “พ่อค้าคนกลางกดราคา” และร้อยละ 6.35 กล่าวว่า “การขนส่งไม่สะดวก”

ผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตรอันเนื่องมาจากไม่สามารถหาตลาดรองรับได้ด้วยตนเอง จึงต้องพึ่งพ่อค้าคนกลางในด้านการตลาดและมักจะถูกกดราคาผลผลิตอยู่เสมอ อีกทั้งลักษณะของปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตรที่พบส่วนใหญ่เกี่ยวกับราคาผลผลิตตกต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผลิตผล

เกษตรกรไม่มีคุณภาพและไม่ได้ตามมาตรฐานรวมทั้งมีปริมาณในการผลิตมากเกินไปซึ่งไม่สามารถจำหน่ายได้ทันและมักจะทำให้พ่อค้าคนกลางกดราคาค่าผลิตผลอยู่เสมอ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้นำท้องถิ่นจำแนกตามปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตรกร

ปัญหาการจำหน่ายผลิตผลเกษตรกร	จำนวน (n=78)	ร้อยละ
มีปัญหา	63	80.77
ไม่มีปัญหา	15	19.23
ลักษณะของปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตรกร (n=63)		
ราคาผลิตผลตกต่ำ	38	60.32
พ่อค้าคนกลางกดราคา	10	15.87
การขนส่งไม่สะดวก	4	6.35
ไม่สามารถหาตลาดได้ด้วยตนเอง	11	17.46

ตอน 2 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

การศึกษาถึงทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6 บทบาท ซึ่งได้แก่ บทบาทการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ บทบาทในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร บทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม บทบาทการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร บทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร และบทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำมีรายละเอียดดังนี้

1. บทบาทการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคการผลิตทางการเกษตร แผนใหม่

ผลการศึกษาในตารางที่ 5 พบว่าผู้นำท้องถิ่นมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานในบทบาทการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ หากแต่การแสดงผลความสามารถในแต่ละภารกิจที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละภารกิจและเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พันธุ์พืชใหม่ๆ ให้เกษตรกรเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 1.73) 2) ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการปลูกดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชให้แก่เกษตรกรเข้าใจได้ดี (ค่าเฉลี่ย 1.72) 3) ความสามารถแนะนำเกษตรกรในการใช้สารเคมีชนิดต่างๆ ในอัตราที่เหมาะสมกับระยะการเจริญเติบโตของพืชต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 1.72) 4) ความรู้ความสามารถในการแนะนำให้เกษตรกรสามารถจัดทำระบบการปลูกพืชที่มีผลผลิตเพื่อมีรายได้ตลอดปี (ค่าเฉลี่ย 1.62) 5) ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการ/เทคนิคการขยายพันธุ์พืช (ติดตา ทาบกิ่ง ฯลฯ) ให้แก่เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้ (ค่าเฉลี่ย 1.62) และ 6) การมีความรู้ความสามารถในการจัดทำแปลงส่งเสริมปลูกพืชให้แก่เกษตรกรได้เรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.53) ตามลำดับ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะในภารกิจเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พันธุ์ เรื่องวิธีการปลูกดูแลรักษา และเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชให้แก่เกษตรกร และในเรื่องการใช้สารเคมีชนิดต่างๆ ในอัตราที่เหมาะสมกับระยะเวลาการเจริญเติบโตของพืช ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการแนะนำระบบการปลูกพืชที่มีผลผลิตเพื่อมีรายได้ตลอดปี รวมทั้งการ/เทคนิคการขยายพันธุ์พืช และการจัดทำแปลงส่งเสริมปลูกพืช ให้เกษตรกรได้เรียนรู้ นั้น ถึงแม้ผู้ให้ข้อมูลจะมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความสามารถในการปฏิบัติงานแต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าค่อนข้างต่ำคืออยู่ระหว่าง 1.53 - 1.62 เท่านั้น ซึ่งอยู่ในเกณฑ์การปฏิบัติงานยังไม่น่าประทับใจมากนักซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานในประเด็นเหล่านี้ให้มีสมรรถวิสัยมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 5 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ (n=78)

บทบาทการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่	ความรู้ความสามารถ		ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	มี	ไม่มี		
1. มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พันธุ์พืชใหม่ๆ ให้เกษตรกรเข้าใจ	57	21	1.73	.45
2. ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการปลูกดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชให้แก่เกษตรกรเข้าใจได้ดี	56	22	1.72	.45
3. มีความสามารถแนะนำเกษตรกรในการใช้สารเคมีชนิดต่างๆ ในอัตราที่เหมาะสมกับระยะเวลาเจริญเติบโตของพืชต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง	56	22	1.72	.45
4. ความรู้ความสามารถในการแนะนำให้เกษตรกรสามารถจัดทำระบบการปลูกพืชที่มีผลผลิตเพื่อมีรายได้ตลอดปี	48	30	1.62	.49
5. ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการ/เทคนิคการขยายพันธุ์พืช (ติดตา ทาบกิ่ง ฯลฯ) ให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้	48	30	1.62	.49
6. ความรู้ความสามารถในการจัดทำแปลงส่งเสริมปลูกพืชให้แก่เกษตรกรได้เรียนรู้	41	37	1.53	.50
รวม			1.65	.47
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง			
1.51- 2.00	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน			
1.00 - 1.50	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน			

2. บทบาทในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร

ผลการศึกษาในตารางที่ 6 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานในบทบาทการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร หากแต่ว่าการแสดงบทบาทความสามารถในแต่ละภารกิจที่แตกต่างกันจากการพิจารณาได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละภารกิจและเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความรู้ความสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 1.72) 2) ความรู้ความสามารถในการวินิจฉัยโรคหรือแมลงที่ทำลายพืชของเกษตรกรและสามารถกำจัดได้ทันเวลา (ค่าเฉลี่ย 1.60) 3) ความสามารถประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ช่วยเกษตรกรในการป้องกันและกำจัดโรคและแมลง (ค่าเฉลี่ย 1.60) 4) การมีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำการวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหาและการแก้ปัญหานั้นๆ ให้ลุล่วงไปซึ่งมิใช่เฉพาะปัญหาการผลิตทางการเกษตรเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย 1.60) ส่วนประเด็นเกี่ยวกับบทบาท ความรู้ความสามารถกระตุ้นชี้แนะในการแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกนั้นผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านนี้ (ค่าเฉลี่ย 1.41)

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะในภารกิจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ในด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ การวินิจฉัยโรคหรือแมลงที่ทำลายพืชของเกษตรกร การป้องกันและกำจัดโรคและแมลง รวมทั้งมีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำการวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหานั้นๆ ให้ลุล่วงไป ซึ่งมิใช่เฉพาะปัญหาการผลิตทางการเกษตร แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการกระตุ้นชี้แนะในการแก้ปัญหาราคาผลผลิตต่ำต่านั้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในความสามารถในการปฏิบัติงานในภารกิจดังกล่าวพบว่ามีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำคือมีค่าเฉลี่ยเพียง 1.41 เท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังแสดงบทบาทด้านการปฏิบัติงานในประเด็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถกระตุ้นชี้แนะในการแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำยังไม่ดีนักซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจะ

ต้องการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการตลาดและความต้องการผลผลิตในฤดูกาลนั้นๆ อยู่เสมอ และ
ควรมีสถิติข้อมูลย้อนหลังเพื่อเสนอให้เกษตรกรตัดสินใจได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 6 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการ
แก้ไขปัญหาของเกษตรกร (n = 78)

บทบาทในการแก้ไขปัญหาของ เกษตรกร	ความรู้ความสามารถ		ค่า เฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	มี	ไม่มี		
1. การมีความรู้ความสามารถประสานงาน กับหน่วยงานต่างๆ ให้ความช่วยเหลือ เกษตรกรเมื่อได้รับความเสียหายจากภัย ธรรมชาติ	56	22	1.72	.45
2. การมีความรู้ความสามารถในการวินิจฉัย โรคหรือแมลงที่ทำลายพืชของเกษตรกร และสามารถกำจัดได้ทันเวลา	47	31	1.60	.49
3. การมีความสามารถประสานงานกับ หน่วยงานอื่นๆ ช่วยเกษตรกรในการ ป้องกันและกำจัดโรคและแมลง	47	31	1.60	.49
4. การมีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำ การวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหาและการแก้ไข ปัญหานั้นๆ ให้ลุล่วงไป ซึ่งมีใช่เฉพาะ ปัญหาการผลิตทางการเกษตรเท่านั้น	47	31	1.60	.49
5. การมีความสามารถกระตุ้นชี้แนะในการ แก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำได้เป็นอย่างดี	32	46	1.41	.49
รวม			1.58	.48
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง			
1.51 - 2.00	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน			
1.00 - 1.50	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน			

3. บทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม

ผลการศึกษาในตารางที่ 7 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานในบทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม หากแต่ว่าการแสดงบทบาทความสามารถในแต่ละภารกิจที่แตกต่างกันจากการพิจารณาได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละภารกิจและเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความสามารถร่วมมือกับเกษตรกรป้องกันและกำจัดแมลงเพื่อลดการระบาดของโรคและแมลงไนโรนา (ค่าเฉลี่ย 1.76) 2) ความรู้ความสามารถแนะนำการใช้วัสดุท้องถิ่น อย่างอื่นทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง (ค่าเฉลี่ย 1.60) 3) ความสามารถในการจัดหาพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงมาส่งเสริมให้แก่เกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 1.59) 4) ความสามารถแนะนำให้เกษตรกรผลิตสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากผลิตภัณฑ์ตามธรรมชาติเพื่อลดต้นทุนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 1.59) ส่วนประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงานในด้านนี้คือ ความรู้ความสามารถในการดัดแปลงเครื่องจักรกลเกษตรในราคาต่ำให้แก่เกษตรกรนำมาใช้ในการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 1.47)

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีทรรศนะที่ดีเกี่ยวกับการปฏิบัติภารกิจในบทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะในภารกิจเกี่ยวกับการร่วมมือกับเกษตรกรป้องกันและกำจัดแมลงเพื่อลดการระบาดของโรคและแมลงไนโรนา การแนะนำการใช้วัสดุท้องถิ่นอย่างอื่นทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง การจัดหาพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงมาส่งเสริมให้แก่เกษตรกร การให้เกษตรกรผลิตสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากผลิตภัณฑ์ตามธรรมชาติเพื่อลดต้นทุนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการดัดแปลงเครื่องจักรกลเกษตรในราคาต่ำให้แก่เกษตรกรนำมาใช้ในการเกษตรนั้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อความสามารถในการปฏิบัติงานในภารกิจดังกล่าวพบว่ามีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำคือมีค่าเฉลี่ยเพียง 1.47 เท่านั้น ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ของการไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ควรจะมีการปรับปรุงโดยเฉพาะประเด็นความรู้ความสามารถในการดัดแปลงเครื่องจักรกลเกษตรในราคาต่ำให้แก่เกษตรกรนำมาใช้ในการเกษตรนั้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรนำเทคโนโลยีและภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามามีส่วนในการให้เกษตรกรช่วยกันคิดค้นหาวิธีการนำเทคโนโลยีและภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับเปลี่ยน และประยุกต์ใช้เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ และยังเป็นการเพิ่มสมรรถวิสัยในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอีกด้วย

ตารางที่ 7 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการที่แนะนำให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม (n = 78)

บทบาทการที่แนะนำให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม	ความรู้ความสามารถ		ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	มี	ไม่มี		
1. การมีความสามารถร่วมมือกับเกษตรกรป้องกันและกำจัดแมลงเพื่อลดการระบาดของโรคและแมลงในไร่นา	59	19	1.76	.43
2. การมีความรู้ความสามารถแนะนำการใช้วัสดุท้องถิ่นอย่างอื่นทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง	47	31	1.60	.49
3. การมีความสามารถในการจัดหาพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงมาส่งเสริมให้แก่เกษตรกร	46	32	1.59	.49
4. การมีความรู้ความสามารถให้เกษตรกรผลิตสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากผลิตภัณฑ์ตามธรรมชาติเพื่อลดต้นทุนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	46	32	1.59	.49
5. การมีความสามารถในการดัดแปลงเครื่องจักรกลเกษตรในราคาต่ำให้แก่เกษตรกรนำมาใช้ในการเกษตร	37	41	1.47	.50
รวม			1.60	.48

ช่วงคะแนนเฉลี่ย

หมายถึง

1.51 - 2.00 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน

1.00 - 1.50 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน

4. บทบาทการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร

ผลการศึกษาในตารางที่ 8 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติในบทบาทการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร หากแต่ว่าการแสดงบทบาทความสามารถในแต่ละภารกิจที่แตกต่างกันพิจารณาได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละภารกิจและเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลข่าวสารในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรให้สามารถเลือกระบบการผลิตที่มีรายได้สูง (ค่าเฉลี่ย 1.63) 2) ความรู้ความสามารถแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำแผนการผลิตเพื่อเป็นโครงการขออนุมัติสินเชื่อเพื่อการเกษตรในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตเพื่อการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 1.59) 3) ความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตที่ทันเหตุการณ์ให้แก่เกษตรกรเพื่อจัดทำทางเลือกที่เหมาะสมในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 1.55) 4) ความรู้ความสามารถในการแนะนำแหล่งผลิตปัจจัยการผลิตที่มีราคาต่ำ ให้แก่กลุ่มเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 1.54) และ 5) ความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวราคาผลผลิตแก่กลุ่มเกษตรกรทราบอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ย 1.53) ตามลำดับ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตร และการตลาดแก่เกษตรกร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะในภารกิจเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรให้สามารถเลือกระบบการผลิตที่มีรายได้สูง การจัดทำแผนการผลิตเพื่อเป็นโครงการขออนุมัติสินเชื่อเพื่อการเกษตรในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตเพื่อการเกษตร การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตที่ทันเหตุการณ์ให้แก่เกษตรกรเพื่อจัดทำทางเลือกที่เหมาะสมในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตทางการเกษตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการแนะนำแหล่งผลิตที่มีราคาต่ำให้แก่กลุ่มเกษตรกร และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวราคาผลผลิตแก่กลุ่มเกษตรกรทราบอยู่เสมอ นั้น ถึงแม้ผู้ให้ข้อมูลจะมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานแต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าค่อนข้างต่ำคืออยู่ระหว่าง 1.53-1.54 เท่านั้น ซึ่งอยู่ในเกณฑ์การปฏิบัติงานยังไม่ค่อยประทับใจมากนัก หรืออาจกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังมีสมรรถวิสัยในการปฏิบัติงานน้อย ซึ่งสมควรมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานของตน

ตารางที่ 8 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร (n = 78)

บทบาทการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร	ความรู้ความสามารถ		ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	มี	ไม่มี		
1. การมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรให้สามารถเลือกกระบวนการผลิตที่มีรายได้สูง	49	29	1.63	.49
2. การมีความรู้ความสามารถแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำแผนการผลิตเพื่อเป็นโครงการขออนุมัติสินเชื่อเพื่อการเกษตรในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตเพื่อการเกษตร	46	32	1.59	.49
3. การมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตที่ทันเหตุการณ์ให้แก่เกษตรกรเพื่อจัดทำทางเลือกที่เหมาะสมในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตทางการเกษตร	43	35	1.55	.50
4. การมีความรู้ความสามารถในการแนะนำแหล่งผลิตปัจจัยการผลิตที่มีราคาต่ำให้แก่กลุ่มเกษตรกร	42	36	1.54	.50
5. การมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวราคาผลผลิตแก่กลุ่มเกษตรกรทราบอยู่เสมอ	42	36	1.53	.50
รวม			1.56	.49
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง			
1.51 - 2.00	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน			
1.00 - 1.50	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน			

5. บทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร

ผลการศึกษาในตารางที่ 9 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานในบทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร โดยมีการแสดงบทบาทความสามารถในแต่ละภารกิจที่แตกต่างกันพิจารณาได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละภารกิจและเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) เมื่อมีการประชุมกลุ่มเกษตรกรเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ประชุมและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ให้แก่กลุ่มเกษตรกรได้ (ค่าเฉลี่ย 1.74) 2) ความสามารถในการชี้แนะและจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเพื่อร่วมกันผลิตและร่วมขาย (ค่าเฉลี่ย 1.74) 3) ความสามารถในการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกร และองค์กรได้เป็นอย่างดี (ค่าเฉลี่ย 1.65) 4) ความสามารถในการชักนำบริษัทเอกชนมาร่วมกิจกรรมผลิตทางการเกษตรกับกลุ่มเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับตลาดของกลุ่มเกษตรกรได้ (ค่าเฉลี่ย 1.56) และ 5) ความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรจนสามารถได้รับการจัดอันดับเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จของจังหวัดเชียงใหม่ได้ (ค่าเฉลี่ย 1.55) ตามลำดับ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในภารกิจเกี่ยวกับ การประชุมกลุ่มเกษตรกรเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ประชุมและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ให้แก่เกษตรกรได้ การชี้แนะและจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเพื่อร่วมกันผลิตและร่วมขาย การติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกรและองค์กรอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการชักนำบริษัทเอกชนมาร่วมกิจกรรมผลิตทางการเกษตรกับกลุ่มเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับตลาดของกลุ่มเกษตรกรได้ และการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรจนสามารถได้รับการจัดอันดับเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จของจังหวัดเชียงใหม่ได้นั้น ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า ค่อนข้างต่ำคืออยู่ระหว่าง 1.55-1.56 เท่านั้น ซึ่งอยู่ในเกณฑ์การปฏิบัติงานยังไม่ค่อยดีนัก ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานในประเด็นเหล่านี้ให้มีสมรรถนะมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 9 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการ
ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร (n=78)

บทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบัน เกษตรกร	ความรู้ความสามารถ		ค่า เฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	มี	ไม่มี		
1. เมื่อมีการประชุมกลุ่มเกษตรกรเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรได้ประชุมและให้ข้อ เสนอแนะที่เป็นประโยชน์ให้แก่กลุ่ม เกษตรกรได้	58	20	1.74	.44
2. การมีความสามารถในการชี้แนะและจูงใจ ให้เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรเพื่อร่วมกันผลิตและร่วมขาย	58	20	1.74	.44
3. การมีความสามารถในการติดต่อประสาน งานระหว่างกลุ่มเกษตรกรและองค์กร อื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมจำหน่าย ผลผลิตของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี	51	27	1.65	.48
4. การมีความสามารถในการชักนำบริษัท เอกชนมาร่วมกิจกรรมผลิตทางการเกษตร กับกลุ่มเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับ ตลาดของกลุ่มเกษตรกรได้	44	34	1.56	.50
5. การมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริม และพัฒนา กลุ่มเกษตรกรจนสามารถได้ รับการจัดอันดับเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ ประสบความสำเร็จของจังหวัดเชียงใหม่ได้	43	35	1.55	.50
รวม			1.64	.47
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง			
1.51 - 2.00	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน			
1.00 - 1.50	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน			

6. บทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ

ผลการศึกษาในตารางที่ 10 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานในบทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ หากแต่ว่าการแสดงบทบาทความสามารถในแต่ละภารกิจที่แตกต่างกันพิจารณาได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละภารกิจและเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือเกษตรกรผู้นำเข้าร่วมการฝึกอบรมและดูงานด้านการเกษตรอยู่เสมอเพื่อนำความรู้มาใช้แก้ไขปัญหาด้านการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 1.70) 2) ความสามารถในการจูงใจให้เกษตรกรผู้นำทำการเกษตรที่เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรทั่วไป (ค่าเฉลี่ย 1.68) 3) ความรู้ความสามารถในการชี้แนะคุณสมบัติของบุคคลที่เหมาะสมเป็นเกษตรกรผู้นำแก่เกษตรกรให้สามารถคัดเลือกเกษตรกรผู้นำที่ช่วยเหลือเกษตรกรทั่วไป (ค่าเฉลี่ย 1.64) และ 4) ความสามารถติดตามช่วยเหลือให้การสนับสนุนเกษตรกรผู้นำด้านวิชาการเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิตของเกษตรกรได้ (ค่าเฉลี่ย 1.63) ตามลำดับ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะในภารกิจเกี่ยวกับการประชุมร่วมทำงานกับเกษตรกรผู้นำและมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับเกษตรกรทั่วไป การช่วยเหลือเกษตรกรผู้นำเข้าร่วมการฝึกอบรมและดูงานด้านการเกษตรอยู่เสมอเพื่อนำความรู้มาใช้แก้ไขปัญหาด้านการเกษตร การจูงใจให้เกษตรกรผู้นำทำการเกษตรที่เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรทั่วไป การชี้แนะคุณสมบัติของบุคคลที่เหมาะสมเป็นเกษตรกรผู้นำแก่เกษตรกรให้สามารถคัดเลือกเกษตรกรผู้นำที่ช่วยเหลือเกษตรกรทั่วไปได้ การมีความสามารถติดตามช่วยเหลือให้การสนับสนุนเกษตรกรผู้นำด้านวิชาการเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิตของเกษตรกรได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามารถในการปฏิบัติงานและเป็นที่ยอมรับของผู้ให้ข้อมูล เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยพบว่าค่อนข้างสูงคืออยู่ระหว่าง 1.63 - 1.74 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ของการมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในระดับที่ดี ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานในประเด็นเหล่านี้ให้มีสมรรถวิสัยให้ดียิ่งขึ้น เช่นในด้านการช่วยเหลือให้การสนับสนุนเกษตรกรผู้นำด้านวิชาการเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิตให้ได้คุณภาพและปริมาณมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 10 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการ
คัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ (n=78)

บทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์ จากเกษตรกรผู้นำ	ความรู้ความสามารถ		ค่า เฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	มี	ไม่มี		
1. การมีความสามารถในการประชุมร่วมทำ งานกับเกษตรกรผู้นำ และมีมนุษย สัมพันธ์อันดีกับเกษตรกรทั่วไป	58	20	1.74	.44
2. มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือ เกษตรกรผู้นำเข้ารับการฝึกอบรมและดู งานด้านการเกษตรอยู่เสมอเพื่อนำความ รู้มาใช้แก้ไขปัญหาด้านการเกษตร	55	23	1.70	.46
3. การมีความสามารถในการจูงใจให้ เกษตรกรผู้นำทำการเกษตรที่เป็นแบบ อย่างให้กับเกษตรกรทั่วไป	53	25	1.68	.47
4. การมีความรู้ความสามารถในการชี้แนะ คุณสมบัติของบุคคลที่เหมาะสมเป็น เกษตรกรผู้นำแก่เกษตรกรให้สามารถคัด เลือกเกษตรกรผู้นำที่ช่วยเหลือเกษตรกร ทั่วไปได้	50	28	1.64	.48
5. การมีความสามารถติดตามช่วยเหลือให้ การสนับสนุนเกษตรกรผู้นำด้านวิชาการ เพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิต ของเกษตรกรได้	49	29	1.63	.49
รวม			1.67	.46
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง			
1.51 - 2.00	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน			
1.00 - 1.50	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน			

ข้อสรุปพรรณนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ผลการศึกษาพรรณนะของผู้นำท้องถิ่นโดยภาพรวมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามภารกิจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏดังแสดงไว้ในตาราง 11 พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีพรรณนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานในบทบาททั้ง 6 บทบาท หากแต่ว่าการแสดงบทบาทความสามารถในแต่ละภารกิจ และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) บทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ (ค่าเฉลี่ย 1.67) 2) บทบาทการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ (ค่าเฉลี่ย 1.65) 3) บทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 1.64) 4) บทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 1.60) 5) บทบาทการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 1.58) 6) บทบาทให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและตลาดแก่เกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 1.56)

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยรวมเพื่อสรุปพรรณนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรพบว่า ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงานในบทบาทการบริหารงานส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการณ์ในภาวะปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีการทำอะไรทำนามีความจำเป็นกับเกษตรกร โดยเฉพาะพันธุ์พืช การป้องกันและกำจัดโรค และแมลง เป็นต้น จากการสังเกตในการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นของผู้วิจัย และรวบรวมข้อมูลมีข้อสังเกตว่าผู้นำท้องถิ่นมีประสบการณ์เคยชินต่อการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติภารกิจในบทบาทต่างๆ ในระดับแตกต่างกัน นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่และปฏิบัติงานภารกิจที่เกี่ยวข้องกับบทบาทดังกล่าวตามแผนงานพัฒนาของกรมส่งเสริมการเกษตร และสำนักงานเกษตรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นนโยบายเร่งด่วนอยู่แล้วเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้ความรู้แก้ไขปัญหาในการทำอะไรทำนาของเกษตรกร และให้ผลดีแก่การทำอะไรทำนาของเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร อาศัยผู้นำท้องถิ่นช่วยเหลืองานบริหารส่งเสริมการเกษตรอีก

ทางหนึ่ง ผู้นำท้องถิ่นจึงแสดงทรรศนะว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติมากเกี่ยวกับบทบาทการคัดเลือกและทิศทางการผู้นำ และคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำอีกด้วย

ตารางที่ 11 ทรรศนะของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการบริการส่งเสริมการเกษตร (n = 78)

บทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. บทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ	1.67	.46
2. บทบาทการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคทางการเกษตรแผนใหม่	1.65	.47
3. บทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร	1.64	.47
4. บทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม	1.60	.48
5. บทบาทการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร	1.58	.48
6. บทบาทให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร	1.56	.49
รวม	1.61	.47
ช่วงคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง	
1.51 - 2.00	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการปฏิบัติงาน	
1.00 - 1.50	เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน	

ตอน 3 ปัญหา อุปสรรค ในอาชีพเกษตรกรของผู้นำท้องถิ่น และข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถ ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ในประเด็นปัญหา อุปสรรคของผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกร และข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรโดยให้ผู้นำท้องถิ่นแสดงความคิดเห็นโดยตอบคำถามแบบปลายเปิด ซึ่งสรุปปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้

ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาเกี่ยวกับการตลาดจำหน่ายผลผลิตผลราคาผลผลิตตกต่ำ อีกทั้งปุ๋ย และยาฆ่าแมลงมีราคาเพิ่มขึ้นทุกขณะ และในขณะเดียวกันโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดมากขึ้น อีกทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไปพบและให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรไม่ทั่วถึง สำหรับข้อเสนอแนะในการแก้ไขนั้นผู้ให้ข้อมูลต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หารตลาด เพื่อรองรับในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ส่วนปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ ซึ่งในปัจจุบันนี้เกษตรกรยังต้องพึ่งพ่อค้าคนกลางในด้านการตลาดและมักจะถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาอยู่เสมอ รวมทั้งต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หารข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการและราคาตลาดผลผลิตทางการเกษตรให้ผู้นำท้องถิ่นและเกษตรกรผู้นำได้ทราบและทันต่อเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้ให้ข้อมูลยังเสนอแนะให้แก้ปัญหาเพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ปรับปรุงแก้ไขคือ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
- ปัญหาตลาดจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร	- มีการประชุมหาข้อมูล
- ราคาผลผลิตต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง	- หารตลาด และควรมีการประกันราคาผลผลิต
- ปัญหาปุ๋ย ยาฆ่าแมลงมีราคาแพง	- มีการควบคุมราคาปุ๋ย ยาฆ่าแมลง
- ปัญหาเรื่องโรค และศัตรูพืชทำลายพืชผล	- มีการหาแนวทางแก้ปัญหาโรคพืชผลทางการเกษตร
- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไปพบเกษตรกรไม่ค่อยจะทั่วถึง	- ควรจัดเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้มากกว่าเดิม

จากปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจะต้องมีบทบาทที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น ปัญหาตลาดจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร รวมทั้งเรื่องของราคาผลผลิตตกต่ำ ต้นทุนในการผลิตสูงนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอาจจะเชิญชวนผู้นำท้องถิ่นหรือเกษตรกรผู้นำเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ หรือจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อจะได้ใช้เป็นอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหาแหล่งหรือติดต่อบริษัทในเรื่องของการประกันราคาพืชผลทางการเกษตร รวมทั้งราคาผลผลิตตกต่ำและต้นทุนการผลิตสูง ส่วนปัญหาปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมีราคาแพง ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชทำลายพืชผลนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรติดต่อบริษัทเอกชนที่ผลิตยาฆ่าแมลงมาพบปะกับเกษตรกร แนะนำวิธีใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงอย่างประหยัด และให้ผลตอบแทนสูงหรืออาจมีการจัดตั้งร้านค้าขายผลิตภัณฑ์ยาฆ่าแมลงประจำหมู่บ้านขึ้น ซึ่งอาจจำหน่ายในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด ซึ่งไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง สำหรับปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีน้อยไม่สามารถพบปะกับเกษตรกรได้ทั่วถึงหรือไม่พอที่จะออกไปปฏิบัติหน้าที่จากผลการวิจัยในครั้งนี้ กรมส่งเสริมการเกษตร และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ควรจะปรับอัตราบุคลากรให้เหมาะสมกับจำนวนครัวเรือนเกษตรกรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทยากจน หรือตั้งอัตรากำลังเพิ่มในปีงบประมาณต่อไป หรืออาจมีการเกลี่ยอัตรากำลังของสำนักงานเกษตรอำเภอต่างๆ ให้เหมาะสม ซึ่งสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ หรือสำนักงานเกษตรอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ อาจจะเป็นแนวทางในการจะช่วยเหลือปัญหาดังกล่าวได้

บทที่ 5
สรุปและข้อเสนอแนะ
(SUMMARY AND RECOMMENDATIONS)

สรุปผลการศึกษา
(Summary)

การวิจัยเรื่อง ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2539-2540 โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่นซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อทราบถึงความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในทัศนคติของผู้ให้ท้องถิ่น ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อรวบรวมปัญหา อุปสรรค ในอาชีพเกษตรกรกรรมของผู้ให้ท้องถิ่น และข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี่คือ ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สมาชิกสภาตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมดจำนวน 12 ตำบล โดยการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic random sampling) จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้นำท้องถิ่น 78 คน จากจำนวนทั้งหมด 313 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามโดยผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทางของวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งมีทั้งแบบคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบความตรงในเนื้อหา (content validity) เพื่อตรวจสอบว่าแบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาและประเด็นปัญหาที่กำหนดศึกษาหรือไม่ โดยนำเสนอต่อกรรมการที่ปรึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบความเป็นปรนัย (objectivity) เพื่อทดสอบข้อความหรือคำถามทุกข้อที่ใช้สอบถามสามารถวัดในเรื่องเดียวกันคือข้อความหรือคำถามทุกข้อมีความ

สัมพันธ์กันสูงมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบกับผู้นำท้องถิ่นในอำเภอแมริม จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 20 คน และปรับปรุงแบบสอบถามให้ถูกต้องก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ของผู้นำท้องถิ่น

ลักษณะส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย มีอายุมากที่สุด 58 ปี น้อย ที่สุด 27 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 45 ปี และผู้ให้ข้อมูล ร้อยละ 29.49 เท่ากัน มีวุฒิการศึกษาระดับ ประถมศึกษาตอนปลาย และไม่ได้เรียนหนังสือ

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลกลุ่มใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรอง โดยมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 71,096 บาทต่อ ปี และมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 52,857 บาทต่อปี ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสภาพการถือ ครองที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมด สำหรับจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีจำนวน สมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 8 คน น้อยที่สุด 2 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน และสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในการดำรง ตำแหน่งทางสังคมนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน สำหรับการเป็นสมาชิก กลุ่มทางการเกษตร ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร และกลุ่มทาง การเกษตรที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ใน เรื่องการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยืนยันว่าเคยติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมีจำนวนครั้งในการติดต่อเฉลี่ย 3 ครั้ง ในรอบปี พ.ศ. 2540 ส่วนการมีประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตรนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่รายงานว่า มี ประสบการณ์การฝึกอบรมด้านการเกษตร ซึ่งแหล่งที่ได้รับประสบการณ์การฝึกอบรมมากที่สุด คือ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตรนั้น ผลการวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนมากยืนยันว่ามีปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตร สำหรับลักษณะของปัญหาในการจำหน่ายผลิตผลเกษตร ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตตกต่ำ

ส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในนครของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในภารกิจทั้ง 6 บทบาท ซึ่งมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยแสดงให้เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีทัศนคติต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกี่ยวกับบทบาทการบริการในภารกิจต่างๆ ทั้ง 6 บทบาท ซึ่งเรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ บทบาทการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำนั้นผู้ให้ข้อมูลระบุว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มากที่สุดโดยมี (ค่าเฉลี่ย 1.67) ซึ่งกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถในการประชุมร่วมทำงานกับเกษตรกรผู้นำ และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับเกษตรกรทั่วไป รองลงมาคือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคทางการเกษตรแผนใหม่ (ค่าเฉลี่ย 1.65) ที่กล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเลือกใช้พันธุ์พืชใหม่ๆ ให้เกษตรกรเข้าใจ สำหรับบทบาทการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1.64 นั้นผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่าเมื่อมีการประชุมกลุ่มเกษตรกรเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ประชุมและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ให้แก่กลุ่มเกษตรกรได้ ส่วนบทบาทการชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 1.60 นั้นผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสามารถร่วมมือกับเกษตรกรป้องกันและกำจัดแมลงเพื่อลดการระบาดของโรคและแมลงในไร่นา และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 1.58) โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติได้ และบทบาทให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาดแก่เกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 1.56) นั้น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรให้สามารถเลือกกระบวนการผลิตที่มีรายได้สูง

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีทัศนคติต่อการปฏิบัติภารกิจในบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงาน แต่อย่างไรก็ตามผลวิจัยพบว่าผู้นำท้องถิ่นยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ โดยต่างเสนอแนวทางการแก้ไขให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หาช่องทางการตลาดเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ส่วนปัญหาด้านผลผลิตตกต่ำซึ่งปัจจุบันนี้เกษตรกรยังต้องพึ่งพ่อค้าคนกลางในการตลาด และมักจะถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาอยู่เสมอ นั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจะมีบทบาทในการหาตลาด รวมทั้งการวางแผนการปลูกพืชตามที่ดินตลาดต้องการ และหาแหล่งข้อมูลข่าวสารในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสำนักงานเกษตรจังหวัด และผู้บริหารสำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ และสำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย และอำเภออื่นๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถใช้ข้อมูลและผลการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับวางแผนการดำเนินงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรโดยอาจมีการจัดประชุม/สัมมนาและฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรโดยเน้นเกี่ยวกับบทบาทในภารกิจทำให้บริการต่างๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้มีสมรรถวิสัยในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งควรจัดคณะติดตามและนิเทศงานการปฏิบัติงานในหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พนักงานส่งเสริมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คำปรึกษาและแนะนำในการปรับปรุงการปฏิบัติงานสม่ำเสมอ นอกจากนี้ผู้บริหารสำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัดควรเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบต่างๆ เช่นการพิจารณาความดีความชอบที่พิจารณาจากผลงานของการปฏิบัติงานและการประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น

2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลควรฝึกฝนทักษะเพื่อกระตุ้นให้ ผู้นำเกี่ยวกับการผลิตและแก้ไขปัญหาการท้องถิ่นต้นตอหมั่นพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรหาวิธีการแก้ไขปัญหาเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเป็นผู้ประสานหรือติดต่อแหล่งข้อมูลให้แก่เกษตรกร เพื่อช่วยสนับสนุนให้การปฏิบัติภารกิจในบทบาทต่างๆ จะได้ผลดียิ่งขึ้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเยี่ยมเยียนเกษตรกรสม่ำเสมอตามแผนหรือ กำหนดการที่ได้แจ้งไว้ล่วงหน้าให้เกษตรกรในไร่นาของเกษตรกรเพื่อให้การศูนย์เกษตรกร สำนักงานเกษตรอำเภอ หรือจุดนัดหมายในหมู่บ้านและพบปรึกษาแนะนำเกษตรกร

3. ผู้บริหารหลักสูตรของสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากร ด้านการส่งเสริมการเกษตร เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งสถาบันการศึกษาอื่นๆ ซึ่งเปิดการเรียนการสอนในด้านการส่งเสริมการเกษตร ควรมีการประเมินหลักสูตรหรือรายวิชาที่เปิดสอนนั้นให้มีเนื้อหาวิชาสาระครอบคลุมเกี่ยวกับภาระงานส่งเสริมการเกษตร จากผลการวิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขาดสมรรถวิสัยในการแสดงบทบาทเกี่ยวกับการจัดหาตลาดและแก้ปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตตกต่ำไม่ได้ ดังนั้นในการปรับปรุงหลักสูตรส่งเสริมการเกษตรควรมีการพัฒนาเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับด้านการตลาด และการดำเนินธุรกิจเกษตรให้กับนักศึกษา รวมทั้งรายวิชาเกี่ยวกับหลักการและวิธีการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจเกษตร หรือสหกรณ์การเกษตรเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับกลไกการดำเนินธุรกิจการเกษตร การจัดหาตลาด และการร่วมกันซื้อปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ซึ่งจะเพิ่มจำนวนการต่อรองให้กับกลุ่มธุรกิจของเกษตรกร และลดบทบาท/อำนาจของพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ควรจัดให้นักศึกษามีการฝึกปฏิบัติจริงในรูปของการฝึกงานด้านนี้โดยอาจมีการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจการเกษตรในรูปของบริษัทจำลองเพื่อให้นักศึกษาได้ปฏิบัติจริงและจะต้องมีการประเมินผลการศึกษาว่าได้ผลตรงตามหลักสูตรที่เปิดสอนหรือไม่ และภาคีวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ควรจะหาช่องทางในการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพตามมาตรฐานสากลโดยทั่วไปเพื่อตอบสนองของความต้องการกำลังคนระดับสูงของประเทศ และกรมส่งเสริมการเกษตรที่เน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อเป็นฐานการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations for Further Study)

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความคาดหวังบทบาทในบทบาทการบริการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจากรศนะ ของผู้นำท้องถิ่นเกษตรกรผู้นำเพื่อประเมินการแสดงบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม

2. การขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างออกไปในพื้นที่หลายๆ จังหวัด ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศ อาชีพของเกษตรกรที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดบทบาทการบริการที่เหมาะสม และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถปฏิบัติภารกิจได้เหมาะสมกับความต้องการของผู้นำท้องถิ่น เกษตรกรผู้นำได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ไม้ระบุปีพิมพ์. **คู่มือการปฏิบัติงานของเกษตรตำบล**
ในฐานะผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในระดับตำบล ตามแผนชีวิตใหม่
ของเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กীরติ บุญเจือ. 2522. **สารานุกรมปรัชญา.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
 พานิช.

กรมส่งเสริมการเกษตร. ไม้ระบุปีพิมพ์. **นโยบายแนวทางดำเนินงาน และการปฏิบัติงาน**
ภาคสนาม โครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนาเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักงานโครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนาเกษตรกร. กรมส่งเสริมการเกษตร,
 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2523. **คู่มือเกษตรตำบล.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ.

_____. 2526. **การประเมินผลโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตร. (10 จังหวัด)**
 ปี 2525. ฝ่ายติดตามและประเมินผล กองแผนงานและโครงการพิเศษ, กรมส่งเสริม-
 การเกษตร.

_____. 2529. **รายงานผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาภารกิจของเจ้าหน้าที่การเกษตร**
ประจำตำบล ตามที่ได้รับมอบหมายกับที่ปฏิบัติจริง. กรุงเทพมหานคร: กองแผน
 งานและโครงการพิเศษ. กรมส่งเสริมการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2531. **โครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนาเกษตรกร.** กรุงเทพมหานคร:
 กรมส่งเสริมการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2524. การส่งเสริมการเกษตร: หลักการและวิธีการ. (พิมพ์ครั้งที่สาม)
กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทรงศักดิ์ สุรัฐติสกุล. 2528. บทบาทของเกษตรกรอำเภอและเกษตรกรตำบลภาคตะวันตก ตามระบบการฝึกอบรมและเสวนาเสวนา ภายใต้โครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เทพ พงษ์พานิช. 2525: หลักการส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- เทียนเมฆ เอื้ออังกูร. 2531. การศึกษาความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยและครูภาษาไทยที่มีต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9. มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. 2526. พฤติกรรมบุคคลในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- นคร แสงปลั่ง, กมลศักดิ์ เกศวายุธ, จุลมณี ไพฑูรย์เจริญลาภ และไพบุลย์ พงษ์สกุล. 2531. การใช้เทคโนโลยีการทำนาปีของเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2529/2530. กลุ่มข่าวกองส่งเสริมพืชพันธุ์, กรมส่งเสริมการเกษตร.
- นิพนธ์ หวังประเสริฐ. 2533. สมรรถวิสัยในวิชาชีพของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมการเกษตรในทรรศนะอาจารย์ผู้สอนวิชาเอกส่งเสริมการเกษตรระดับอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและผู้บริหารส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตร. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

นำชัย ทนุผล. 2529. การตอบสนองของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น.
(รายงานวิจัย). เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

_____. 2531. วิธีการเตรียมโครงการวิจัย. เชียงใหม่: สาขาส่งเสริมการเกษตร, สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ เชียงใหม่.

_____. 2538. การวางแผนและการประเมินผลโครงการส่งเสริม. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล. ไม่ระบุปีพิมพ์. พัฒนาชุมชน หลักการและยุทธวิธี.
เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

บุญธรรม คำพอ. 2520. การศึกษาความแตกต่างระหว่างผู้ยอมรับและไม่ยอมรับวิทยา
การเกษตรแผนใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณีมูลนิธิบูรณะชนบท หมู่ที่ 10 ตำบลโพธิ์
งาม อำเภอ สวรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บุญสม วราเอกศิริ. 2539. ส่งเสริมการเกษตรหลักและวิธีการ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ปทานุกรมฉบับหลวง. ไม่ระบุปีพิมพ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประจักษ์การพิมพ์ 100.

ประพันธ์ พิทยาวรรณ. 2534. ความรู้และวิธีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของ
เกษตรกรทำนาในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. เชียงใหม่: โครงร่างวิทยา
นิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

ปัญญา หิรัญรัมย์. 2529. ความมีพื้นฐานการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร:
พิมพ์บริษัทสารมวลชน.

พจน์ บุญเรือง. 2531. "การศึกษาและพัฒนาการวิจัยทางการเกษตร." **ข่าวสารเกษตรศาสตร์.**
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2 (เมษายน-พฤษภาคม): 56.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ.2493. 2531. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษร
เจริญพันธ์.

พงษ์ศักดิ์ อังกลิทธิ. 2527. **วิธีส่งเสริมการเกษตร.** เชียงใหม่: ภิรมย์กิจการพิมพ์.

_____. 2537. **การนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร.** เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริม-
และเผยแพร่การเกษตร, คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพ็ญประภา สุวรรณ. 2520. **ทัศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2534. **ชนบทไทย: การผันแปรในอนาคตภายหลังการพัฒนา.**
กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี เอ ลีฟวิ่ง จำกัด.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2529. **วิธีการวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพ-
มหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มานิต มานิตเจริญ. 2528. **พจนานุกรมไทยฉบับบัณฑิตยสถาน. (พิมพ์ครั้งที่ 9)** กรุงเทพ-
มหานคร: ๓เนศการพิมพ์.

มานิต พวงถนอมเสรี. 2531. **การศึกษาทัศนคติของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาที่มีต่อ
พฤติกรรมการสอนวิชาชีพครูของอาจารย์วิทยาลัยครูอุดรธานี.** รายงานการวิจัย.
อุดรธานี: วิทยาลัยครูอุดรธานี.

มงคล ด้านธานินทร์. 2520. "บทบาทของการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนาชนบท".

ส่งเสริมการเกษตร. แปลจาก J. Paul Leagan. 1977. The Role of Extension in Rural Development Cornell International Agricultural Development Bulletin.

ยิ่งยง เรื่องทอง. 2525. **ความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีต่อชาวลาวอพยพ**. กรุงเทพมหานคร.

รุ่งเรือง อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2531. "แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 กับการพัฒนาการเกษตร" รายงานการฝึกอบรมวิทยากรและบุคลากร ตามโครงการพัฒนาและฝึกอบรมการตลาดสินค้าเกษตร. รุ่นที่ 1 ประจำปี 2531 เรื่อง "ธุรกิจการเกษตรแบบครบวงจร." กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

วสันต์ บุญลิขิต. 2523. **วิธีการและอุปกรณ์การส่งเสริมการเกษตร**. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา.

วิทย์ เทียงบุญธรรม. 2529. **พจนานุกรมอังกฤษไทย**. (ฉบับห้องสมุด). กรุงเทพมหานคร: ทัศนการพิมพ์.

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์. 2528. **การสื่อสารการเกษตร**. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

_____. 2531. "ผลงานวิจัยทักษะวิชาชีพในงานส่งเสริมความแตกต่างที่ต้องการของนักศึกษาภาคปกติและภาคสมทบ". **ส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาการเกษตร**. 3 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 9-11.

วิรัชญ์ คงคะจันทร์. 2530. **การส่งเสริมการเกษตร**. ขอนแก่น: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิรัตน์ สมตน. 2526. "วิชาการเพื่อการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของผู้นำต่อการพัฒนาชนบท".

ส่งเสริมการเกษตร. 12.3 (ธันวาคม 2526): 18.

วิจิตร อวระกุล. 2527. **หลักการส่งเสริมการเกษตร.** กรุงเทพมหานคร: O.S. PRINTING

HOUSE CO., LTD.

วุฒิเทพ อินทปัญญา. 2530. "ทุนมนุษย์และผลผลิตภาพทางการเกษตร". **พัฒนาบริหารศาสตร์.**

2 (เมษายน 2530): 196.

ศักดิ์ศิลป์ ไชติสกุล. 2528. **การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล**

ในจังหวัดภาคกลางที่อยู่ในโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรประเทศ

ระยะที่ 1. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์สถิติการเกษตร. 2535. **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก 2533-2534.**

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สมพงษ์ เกษมสิน. 2526. **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร:

ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

สมศักดิ์ สุริโย. 2528. "หน่วยที่ 9: บทบาทและบุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม" **เอกสารการ**

สอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 8-15 วิชาส่งเสริม

การเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน

จำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สอาด มะโหลฐาน. 2524. **การศึกษาความคิดเห็นและเปรียบเทียบกับความเป็นจริงที่**

ปรากฏของคณะกรรมการในการดำเนินงานโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ

เกษตรกรรม ระยะสั้นของโรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรกรรม. กรุงเทพมหานคร:

วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2529. "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสังคมชนบทไทย" เอกสารการสนชด
วิชา การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. 2524. **จิตวิทยาเพื่อความสุขในการดำรงชีวิต.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สุภาพ วาดเขียน. 2525. **เครื่องมือวิจัยทางสังคมศาสตร์ ลักษณะที่ดี ชนิด และวิธีหา
คุณภาพ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

โตภา ชูพิกุลชัย และอรทัย ชื่นมนุชย์. 2518. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรม
ศาสนา.

Anastasi, Anne. 1954. **Psychological Testing.** New York: The Macmillan Company,
Collier-Macmillan Limited.

Good, V.C. 1959. **Dictionary of Education.** (Second Ddition). New York: McGraw Hill
Book Company, Inc.

Hoult, F.T. 1969. **Dictionary of Modern Sociology.** Totawa, New Jersey: Little Fieled,
Adams & Co.

Webster's **New World Dictionary of the American Language.** 1966. New York:
The world Publishing Company.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

เรื่อง ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม

คำแนะนำในการกรอกข้อมูล ทำเครื่องหมาย ✓ ใน () ที่ต้องการ และเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง
2. อายุ..... ปี
3. สถานภาพทางสังคม
 1. ตำแหน่งของท่านในปัจจุบัน
 - () 1.1 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
 - () 1.2 สมาชิกสภาตำบล
 - () 1.3 กำนัน
 - () 1.4 ผู้ใหญ่บ้าน
 - () 1.5 แพทย์ประจำตำบล
 2. ท่านดำรงตำแหน่งนี้มา..... ปี
4. ระดับการศึกษา
 - () 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ
 - () 2. ประถมศึกษาตอนต้น
 - () 3. ประถมศึกษาตอนปลาย
 - () 4. มัธยมศึกษาตอนต้น
 - () 5. มัธยมศึกษาปลาย
 - () 6. อื่น ๆ ระบุ.....
5. จำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด.....คน

6. จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ใช้แรงงานในด้านต่าง ๆ

- () 1. รับราชการ.....คน
 () 2. การเกษตรของครอบครัว.....คน
 () 3. รับจ้าง (บริษัท ห้างร้าน และองค์กรเอกชน).....คน

7. () 1. อาชีพหลัก เช่น

- () เกษตรกรรม
 () รับจ้าง
 () ค้าขาย
 () อื่น ๆ โปรดระบุ.....

() 2. อาชีพรอง เช่น

- () เกษตรกรรม
 () รับจ้าง
 () ค้าขาย
 () อื่น ๆ โปรดระบุ.....

8. สถานภาพการถือครองที่ดินทำการเกษตรทั้งหมด.....ไร่

- () 1. ที่ดินของตนเอง.....ไร่
 () 2. ที่ดินเช่า.....ไร่
 () 3. ที่ดินทำกินไม่เสียค่าเช่า.....ไร่

9. รายได้ของครอบครัวในรอบปีที่ผ่านมา (กย. 2539 - กค. 2540)

9.1 รายได้จากเกษตร

กิจกรรม	(1)	(2)	(3)	(4)
	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิต รอบ	ราคา ต่อหน่วย	คิดเป็นเงิน (บาท)
9.1.1 นาปี
9.1.2 พืชไร่
9.1.3 สวนผลไม้
9.1.4 สวนผัก
9.1.5 เลี้ยงสัตว์

รวมรายได้จากการเกษตรทั้งปี.....บาท

9.2 รายได้ที่ไม่ใช่จากการเกษตร (เช่น ค่าขาย รั้วข้าง เป็นต้น)

เป็นเงิน.....บาท

9.3 รวมรายได้ของครอบครัวตลอดปีเป็นเงิน.....บาท

10. ปัญหาในการขายผลผลิต

1. ไม่มีปัญหา

2. มีปัญหา

2.1 ราคาของผลผลิตตกต่ำ

2.2 ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา

2.3 การขนส่งไม่สะดวก

2.4 ไม่สามารถหาตลาดได้ด้วยตนเอง

2.5 อื่น ๆ ระบุ.....

11. ท่านเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรกรสถาบันใด

1. ไม่ได้เป็น

2. เป็นสมาชิก

2.1 กลุ่มเกษตรกร

2.2 สหกรณ์การเกษตร

2.3 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

2.4 กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์

2.5 กลุ่ม ธกส.

2.6 อื่น ๆ ระบุ.....

12. ในรอบปี พ.ศ. 2540 ท่านเคยปรึกษาขอคำแนะนำด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (เกษตรตำบล) หรือไม่

1. ไม่เคย

2. เคย

กรณีที่เคยท่านติดต่อขอคำแนะนำในลักษณะใด

1. ไปพบเกษตรตำบลที่ศูนย์เกษตรประจำตำบลหรือสำนักงานเกษตรอำเภอ
จำนวน.....ครั้ง/ปี

2. พบเมื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมาเยี่ยมในท้องถิ่น.....ครั้ง/ปี

13. ในรอบปี พ.ศ. 2540 ท่านเคยเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความรู้ด้านการเกษตร รวมทั้งการ
 เข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการเกษตร (ปลูกพืช-เลี้ยงสัตว์-การตลาด) หรือไม่
 1. ไม่เคยเข้าร่วมเลย 2. เคย หากเคยกรุณาระบุแหล่งของข่าวสารความรู้
- 2.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
 2.2 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการอื่น
 ไปรกระบุ.....
 2.3 ตัวแทนบริษัทจำหน่ายเคมีภัณฑ์
 2.4 อื่น ๆ ระบุ.....
14. จากแหล่งความรู้ทางการเกษตรที่ระบุข้างล่างนี้ท่านเคยได้รับความรู้การเกษตรจากแหล่งใด
 มากที่สุด
1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
 2. เจ้าหน้าที่บริษัทจำหน่ายเคมีภัณฑ์
 3. เกษตรกรผู้นำ และหรือเกษตรกรหมู่บ้าน
 4. เพื่อนบ้าน
 5. เอกสารแนะนำของทางราชการ ร้านค้า
 6. หนังสือพิมพ์
 7. วิทยุ โทรทัศน์
 8. อื่น ๆ ระบุ.....

ข้อความ	ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	
	มี	ไม่มี
ข. การแก้ไขปัญหาของเกษตรกร 1. การมีความรู้ความสามารถกระตุ้นชี้แนะ ในการแก้ปัญหาความผลผลิตตกต่ำได้เป็นอย่างดี
2. การมีความรู้ความสามารถในการวินิจฉัยโรคหรือแมลงที่ทำลายพืชของเกษตรกรและสามารถกำจัดได้ทันเวลา
3. การมีความรู้ความสามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ
4. การมีความสามารถประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ช่วยเกษตรกรในการป้องกันและกำจัดโรคและแมลง
5. การมีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำการวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหาการผลิตทางการเกษตร เท่านั้น
ค. การชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและให้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องเหมาะสม 1. การมีความสามารถร่วมมือกับเกษตรกรป้องกันและกำจัดแมลงเพื่อลดการระบาดของโรคและแมลงในไร่นา
2. การมีความสามารถในการจัดหาพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูงมาส่งเสริมให้แก่เกษตรกร
3. การมีความรู้ความสามารถแนะนำการใช้วัสดุท้องถิ่น อย่างอื่นทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาแพง
4. การมีความรู้ความสามารถในการดัดแปลงเครื่องจักรกลเกษตรในราคาต่ำให้แก่เกษตรกรนำมาใช้ในการเกษตร

ข้อความ	ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ งานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตร	
	มี	ไม่มี
5. การมีความสามารถแนะนำให้เกษตรกรผลิตสาร ป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อ ลดต้นทุนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
ง. การให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรและการตลาด แก่เกษตรกร		
1. การมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ความเคลื่อนไหวของราคาผลผลิตแก่กลุ่มเกษตรกร ทราบอยู่เสมอ
2. การมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลเกี่ยว กับการผลิตที่ทันเหตุการณ์ให้แก่เกษตรกรเพื่อจัด ทำทางเลือกที่เหมาะสมในโครงการปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตทางการเกษตร
3. การมีความรู้สามารถแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำแผน การผลิตเพื่อเป็นโครงการขออนุมัติสินเชื่อเพื่อการ เกษตรในโครงการปรับโครงสร้างและระบบการ ผลผลิตเพื่อการเกษตร
4. การมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรให้สามารถเลือกระบบ การผลิตที่มีรายได้สูง
5. การมีความรู้ความสามารถในการแนะนำแหล่งผลิต ปัจจัยการผลิตที่มีราคาต่ำให้แก่กลุ่มเกษตรกร

ข้อความ	ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	
	มี	ไม่มี
จ. การส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร 1. เมื่อมีการประชุมกลุ่มเกษตรกร เกษตรตำบลได้ประชุมและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ให้แก่กลุ่มเกษตรกรได้		
2. การมีความสามารถในการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกรและองค์กรอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรได้เป็นอย่างดี		
3. การมีความสามารถในการชี้แนะและจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเพื่อร่วมกันผลิตและร่วมขาย		
4. การมีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มเกษตรกรจนสามารถได้รับการจัดอันดับเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จของจังหวัดเชียงใหม่ได้		
5. การมีความสามารถในการชักนำบริษัทเอกชนมาร่วมกิจกรรมผลิตทางเกษตรกับกลุ่มเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับตลาดของกลุ่มเกษตรกรได้		

ข้อความ	ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ งานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตร	
	มี	ไม่มี
จ. การคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกร ผู้นำ		
1. การมีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือ เกษตรกรผู้นำเข้ารับการฝึกอบรม และดูงานด้าน การเกษตรอยู่เสมอ เพื่อนำความรู้มาใช้แก้ไข ปัญหาด้านการเกษตร
2. การมีความสามารถติดตามช่วยเหลือให้การสนับสนุน เกษตรกรผู้นำด้านวิชาการเพื่อเพิ่มผลผลิต และคุณภาพของผลผลิตของเกษตรกรได้
3. การมีความรู้ความสามารถในการชี้แนะคุณสมบัติ ของบุคคลที่เหมาะสมเป็นเกษตรกรผู้นำแก่ เกษตรกรให้สามารถคัดเลือกเกษตรกรผู้นำที่ช่วย เหลือเกษตรกรทั่วไปได้
4. การมีความสามารถในการประชุมร่วมทำงานกับ เกษตรกรผู้นำ และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับ เกษตรกรทั่วไป
5. การมีความสามารถในการจูงใจให้เกษตรกรผู้นำทำ การเกษตรที่เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรทั่วไป

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค ของการประกอบอาชีพเกษตรของผู้นำท้องถิ่น และ ข้อเสนอแนะที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ท่านมีปัญหากับการเกษตรอะไรบ้าง โปรดระบุปัญหาและข้อเสนอให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปรับปรุงแก้ไข

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

ภาคผนวก ข
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ สกุล** : นางบังอร เมฆะ
- วัน เดือน ปีเกิด** : 8 ธันวาคม พ.ศ. 2497
- จังหวัดที่เกิด** : จังหวัดเชียงราย
- วุฒิการศึกษา** : - มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสิริมงคลานุสรณ์ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูชั้นสูง (ป.กศ.สูง) จาก วิทยาลัยครู
เชียงใหม่ 2517
- ระดับครูประโยคมัธยมพิเศษ (พ.ม.) เมื่อปี พ.ศ. 2519
จากกรมการฝึกหัดครู
- ระดับปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูเชียงใหม่ 2526
- ระดับปริญญาโทวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 2541
- ประวัติการทำงาน** : ในปี พ.ศ. 2518-2528 ได้รับการบรรจุเป็นครู โรงเรียนเทพศาสตร์
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2524-2526 ดำรง
ตำแหน่งครูใหญ่ ในปี พ.ศ. 2531-2539 เข้าทำงานตำแหน่งเจ้าหน้าที่
บริหารงานทั่วไป และในปี พ.ศ. 2540 ดำรงตำแหน่งนักวิชาการ
เกษตร สังกัดภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้